

Skjøtselsplan for Styrmannsholmen og Larsholmen, kystlynghei,

Jomfruland nasjonalpark, Kragerø kommune, Vestfold og Telemark

TITTEL: Skjøtselsplan for Styrmannsholmen og Larsholmen, kystlynghei, Jomfruland nasjonalpark, Kragerø kommune, Vestfold og Telemark.
FORFATTER(E): Kristine Ekelund

DATO: 09.05.2022	RAPPORT NR./ 2022-4	PROSJEKTNR:	SAKSNR.
ISBN:	ISSN:	ANTALL SIDER: 48	ANTALL VEDLEGG: 2

OPPDRAGSGIVER: Jomfruland nasjonalparkstyre	KONTAKTPERSON: Morten Johannessen
---	---

SAMMENDRAG:
Kystlynghei er en trua naturtype og har status sterkt trua, EN, på norsk rødliste for naturtyper. I 2011 utforma Miljødirektoratet et utkast til egen handlingsplan for naturtypen, og i 2015 fikk kystlynghei med verdi A eller B status som Utvalgt naturtype (UN). Naturtypen har gjennom det en viss beskyttelse i naturmangfoldloven. Skjøtselsplanen på Styrmannsholmen og Larsholmen er utarbeidet på oppdrag for Jomfruland nasjonalparkstyre. Kystlyngheiene på de to holmene ble kartlagt etter DN håndbok 13 i 2015 i forbindelse med opprettelsen av nasjonalparken og har hhv. fått verdi B og C. Rapporten gir en beskrivelse av kystlynghei, den gir en oversikt over naturgrunnlaget og dagens drift i området, den gir råd om restaurering og skjøtsel for å ta vare på lokaliteten til den som skal utføre skjøtsel og forvaltningen. Skjøtselsplanen baserer seg på feltbefaringer.

FYLKE:	Vestfold og Telemark
KOMMUNE:	Kragerø
STED/LOKALITET:	Styrmannsholmen og Larsholmen
GÅRD/BRUK	Styrmannsholmen: 7/29, 161, 162, 163 og 164 Larsholmen: 7/28 og 29

GODKJENT Morten Johannessen <hr/> NAVN	SKJØTSELSPLANEN ER UTFORMET AV: Kristine Ekelund <hr/> NAVN
--	---

Forord

Forslag til skjøtelsplan for Styrmannsholmen og Larsholmen i Jomfruland nasjonalpark i Kragerø kommune er utarbeidet på oppdrag for Jomfruland nasjonalparkstyre. Den gir faglig funderte anbefalinger for restaurering og skjøtsel av den trua naturtypen kystlynghei, og er i samsvar med faggrunnlaget for kystlynghei som utvalgt naturtype (Miljødirektoratet 2013). Den baserer seg på feltbefaring og tar hensyn til naturgrunnlaget på de to holmene.

Skjøtelsplanen er utarbeidet etter mal for skjøtelsplaner for kystlynghei i regi av Miljødirektoratet. Rapporten er delt inn i ulike deler. Første del gir en kort beskrivelse av kystlynghei utarbeidet av Miljødirektoratet, deretter kommer en del som beskriver naturgrunnlaget innenfor lokaliteten og en beskrivelse av dagens drift. Neste del retter seg mot brukeren og forvaltningen og omhandler restaurerings- og skjøtselstiltak innenfor lokaliteten. Deretter er det en del som beskriver naturtypene som inngår i drifta. Den frembringer i hovedsak informasjon rettet inn mot forvaltning, inkludert søkbare egenskaper for området i Miljødirektoratets naturbase. Som vedlegg finnes en veiledning for praktisk lyngsviing utarbeidet av Statens naturoppsyn.

Verdisettingen er definert etter DN håndbok 13 med oppdatert faktaark for kystlynghei (Jordal 2014).

Takk til Jomfruland nasjonalparkstyre v/Morten Johannessen for interessant oppdrag, godt samarbeid og informasjon underveis i arbeidet.

Vollen, 19.4.2022

Kristine Ekelund

Innhold

Forord	2
Innhold.....	3
1. Generelt om kystlynghei	4
1.1 Ulike typer kystlynghei.....	5
1.2 Geografiske variasjoner av kystlynghei	5
2. Generelt om skjøtsel av kystlynghei.....	6
2.1 Beiting og dyrehold i kystlynghei	6
2.2 Lyngsviing.....	8
2.3 Restaurering av kystlynghei	9
2.4 Mer informasjon	9
3. Om Styrmannsholmen og Larsholmens naturgrunnlag og dagens drift	11
3.1 Områdebeskrivelse av Styrmannsholmen og Larsholmen	11
3.2 Driftsbeskrivelse.....	14
3.3. Brukerinteresser	17
4. Bevaringsmål og skjøtsel på Styrmannsholmen og Larsholmen.....	18
4.1 Overordnede mål	19
4.2 Samlet vurdering av tilstanden for verneverdiene	21
4.3 Trusler mot verneverdiene	22
4.4 Retningslinjer og skjøtselstiltak på Styrmannsholmen og Larsholmen	23
4.5 Oppfølging av skjøtelsesplanen.....	29
4.6 Dokumentasjon/tiltaksliste	30
5. Detaljert beskrivelse av naturtypene på lokaliteten.	31
5.1 Styrmannsholmen: kystlynghei	31
5.2 Larsholmen: Kystlynghei	33
6. Kilder.....	35
7. Ortofoto/kart	36
8. Bilder.....	37
9. Artsliste.....	45
Vedlegg 1: Eksempel på villsaudrift gjennom året fra Grøneng	46
Vedlegg 2: Retningslinjer for lyngsviing utarbeidet av SNO	47

1. Generelt om kystlynghei

Kystlynghei er en flere tusen år gammel naturtype som er dominert av røsslyng. Naturtypen har blitt til i de ytterste, oseaniske strøkene langs kysten der klimaet er så mildt at småfe har kunnet gå ute hele året, eller det meste av året. Om sommeren har også storfe beitet i lyngheia, og lyng ble slått til vinterfôr. For å skape godt beitegrunnlag ble lyngheiene svidd slik at det oppsto en mosaikk av gras- og urtevegetasjon (på nysvidde arealer) og lyngvegetasjon. Røsslyng er en vintergrønn dvergbusk som beites hele året, men er viktigst som fôrplante om seinhøsten og vinteren. Grasvegetasjonen er først og fremst vår- og sommerbeite, men særlig starr kan spille en viktig rolle vinterstid. Selv om det er mange trekk i driftsmåten som er relativt ensartet, varierer både bruken og utformingen av kystlyngheia fra sør til nord og fra øst til vest.

Røsslyng er en viktig art i kystlyngheia.

Kystlyngheiene har spilt en viktig rolle i ressursutnyttelsen langs kysten og utgjorde tidligere ca. 2 % av landarealet i Norge. De strekker seg fra Lofoten i Nordland til Kragerø i Telemark. Det er også lynghei på noen få øyer i ytre Oslofjord, bl.a. på Hvaler i Østfold. Lyngheidriften har gått sterkt tilbake i løpet av 1900-tallet. Når driften reduseres eller opphører, gror lyngheiene igjen. Også skogplanting, gjødsling, oppdyrking, nedbygging og nitrogennedfall utgjør trusler mot gjenværende arealer, og kystlynghei er nå en sterkt truet naturtype (Norderhaug & Johansen 2011). Tradisjonell drift med helårsbeiting, eller beiting store deler av året, og lyngsviing er en forutsetning for opprettholdelse av kystlynghei.

Naturtypen kystlynghei inngår i kystlandskapet i en mosaikk med en rekke andre naturtyper slik som semi-naturlig eng- og strandeng, strandberg og myr. Det norske kystlyngheilandskapet utgjør en del av et større lyngheilandskap som finnes langs atlantehavskysten sør til Portugal. I Norge, som i resten av det europeiske kystlyngheimrådet er lyngheia på sterk tilbakegang. Norge har verdens nordligste kystlyngheier og dermed et spesielt ansvar for å ivareta disse. Variasjoner i miljøvariabler (kalkinnhold, uttørkingsfare og vannmetning) danner grunnlag for en rekke grunntyper av kystlynghei, og variasjoner i bruk (lyngsviing og beiting) øker kompleksiteten i artssammensettingen og diversitet. Tiden etter lyngsviing kan deles inn i fire ulike faser; pionerfase, byggefase, moden fase og degenererende fase, og enkelte arter kobles spesifikt til noen av disse fasene. Nybrent kystlynghei med lyng i pionerfasen inneholder en del urter og gras, mens gammel lynghei (30-50 år) ofte er meget artsfattig og har et velutviklet mosedekke. Selv om lynghei generelt regnes som et relativt sett artsfattig økosystem er det totale biologiske mangfoldet knyttet til hele lyngheisyklusen betydelig. Som i de fleste andre semi-naturlige økosystemer øker også artsmangfoldet, spesielt av de skjøtelseshengige artene, med kalkinnholdet i jorda (pH).

1.1 Ulike typer kystlynghei

Kunnskapen om variasjonen i kystlyngheivegetasjonen er under utvikling. Det nyeste systemet for beskrivelse av variasjonen i norsk natur, Natur i Norge (NiN), deler kystlynghei på grunnlag av kalkinnhold, uttørkingsfare og vannmetning inn i tolv grunntyper: Kalkfattig bakli-hei, kalkfattig kystlynghei, kalkfattig tørr kystlynghei, kalkfattig fuktig kystlynghei, intermediær bakli-hei, intermediær kystlynghei, intermediær tørr kystlynghei, intermediær fuktig kystlynghei, svakt kalkrik kystlynghei, svakt kalkrik tørr kystlynghei, sterkt kalkrik kystlynghei, sterkt kalkrik tørr kystlynghei (Halvorsen et al. 2015). I tillegg til røsslyng er bl.a. blåbær, flekkmarihånd, tyttebær, krekling, smyle, kornstarr, tepperot og skrubbær vanlige arter i norske kystlyngheier. Kalkrik kystlynghei skiller seg fra den kalkfattige ved et høyere innslag av kalkrevende arter som flekkmure, blåstarr, reinrose, vill-lin, fjellfrøstjerne og orkideer. Bakliheier, som ofte er nord- og østvendte, gjerne i humide skråninger, har typiske arter som bjørnekam, revebjelle, ormetelg, blåbær og blokkebær. Kystlynghei med høy uttørkingsfare har gjerne arter som heigråmose, melbær, kveinarter, finnskjegg og gulaks. Kystlynghei med høy vannmetning skiller seg fra tørrere grunntyper ved et framtrædende innslag av fuktkrevende arter og myrarter som klokkeling, blokkebær, rome og bjønnskjegg.

Nedenfor finner du en kort beskrivelse av karakteristiske trekk for kystlynghei i sør, vest og nord. For å ivareta det biologiske mangfoldet er det viktig å ivareta lyngheier som representerer variasjonen langs hele kysten i tillegg til variasjonen i lokale komplekse miljøvariabler.

1.2 Geografiske variasjoner av kystlynghei

Sør-Norge

Det meste av kystlyngheiene i sør er relativt tørr kystlynghei, fukthei er sjeldnere. I de sørlige heiene forekommer klokkesøte langs kysten fra Lindesnes til Stavanger. I sørhellende lyngheier på litt næringsrik grunn kan man finne en del andre urter som blodstorkenebb, fagerperikum, kystmaure og firtann. På Lista og Jæren finnes det fortsatt en meget spesiell lyngheitype: lynghei som er et suksesjonstrinn mellom marehalmdyne og skog. De domineres av røsslyng, krekling, krypvier, marehalm og sandstarr.

Vest-Norge

Kystlyngheiene i vest dvs. fra Rogaland til Møre og Romsdal, har størst utstrekning i vest-øst-retning og for hundre år siden gikk lyngheia her langt inn i fjordene. I dag dominerer imidlertid lyngheia først og fremst de ytterste øyene og de ytre fjordstrøkene. Her finnes arter med høye krav til fuktighet og lang vekstsesong. Klokkeling, som vokser i fuktigere områder enn røsslyng, er vanlig her, og purpurlyng, som er frostømfintlig, finnes i en smal stripe ytterst på kysten til Sunnmøre. En rekke arter med vestlig utbredelse i Norge har lyngheia her som sitt viktigste habitat, for eksempel vestlandsvikke, lyngøyentrøst, fagerperikum, heiblåfjær og kystmyrklegg. Artsmangfoldet synker fra vest mot øst på grunn av at de klart vestlige artene faller ut.

Midt- og Nord-Norge

Fra Trøndelag til Nordland, dominerer fuktighet på grunn av mye nedbør og lav temperatur. Torvdybden kan være flere desimeter og overgangen mot myr er glidende. Krekling blir et stadig vanligere innslag nordover og kan bli mer dominerende enn røsslyngen. Siden den har lavere beiteverdi kan det skape problemer i områder med vinterbeiting. Slåtestarr og torvull er også vanlige. Fra Sunnmøre og nordover minker innslaget av vestlige arter, mens innslaget av nordlige arter og fjellararter øker, som for eksempel dvergbjørk, rypebær og molte. Tørrhei (høy uttøringsfare og lav vannmetning) kan forekomme i sørhellinger og på arealer med skrint jordsmonn. Her øker andelen av urter og gras som tepperot, engkvein og rødsvingel, og melbær er et karakteristisk innslag. Den norske kysten domineres av fattige bergarter, men nordover finnes det innslag av kalkrike bergarter som gir rik hei med innslag av kalkkrevende arter. Også på skjellsand kan det utvikles slik rik hei.

2. Generelt om skjøtsel av kystlynghei

Kystlyngheiene er skapt ved rydding av skog, lyngsviing, beiting og lyngslått. De har utviklet seg gjennom gjensidig påvirkning mellom lynghei og beiting, først og fremst med gammelnorsk sau, men også med geit og sommerbeiting med storfe. Helårsbeite med gammelnorsk sau ansees som den viktigste driftsmåten for å ta vare på kystlynghei. Ved innsiktsfull drift kan en også skjøtte kystlynghei ved beiting med spælsau, norsk kvit sau eller andre saueraser fra tidlig vår til sein høst, og tidvis vinterbeiting kombinert med tilleggsfôring når forholdene tilsier det. Storfe som kviger, sinkyr (kyr i tørrperioden), ammekyr med kalv samt kastrater kan beite i kystlynghei om sommeren når det inngår strandeng eller andre arealer med gras- og halvgras i tilstrekkelig omfang i beiteområdet som helhet.

2.1 Beiting og dyrehold i kystlynghei

Beiting er viktig for ivaretagelsen av kystlyngheiene, og i snøfattige og vintermilde kyststrøk med kystlynghei finner man former for utegangerdrift. Hold av dyr, uansett driftsform, krever at man følger tilhørende regelverk, se www.lovdata.no. Utegangerdrift er omtalt spesifikt flere steder i regelverket, med både egne tilpasninger og med dispensasjoner fra hovedregelverket mot at enkelte vilkår holdes. Av viktige regelverk å sette seg inn i, kan man trekke frem: «Lov om dyrevelferd» (Dyrevernlova), «Forskrift om velferd for småfe», «Forskrift om velferd for produksjonsdyr», «Forskrift om merking, registrering og rapportering av småfe» og «Forskrift om bekjempelse av dyresjukdommer».

Dispensasjon om «utegang uten tjenlig oppholdsrom» krever tillatelse fra Mattilsynet.

For å kunne tilpasse dyretallet til beitegrunnlaget, må beitegrunnlaget vurderes. Beitegrunnlaget påvirkes av variasjoner i både naturforhold og hevd, og må derfor vurderes for hvert enkelt beite. Ofte inngår det flere naturtyper i det samlede kystlandskapet som beites, noe som også bør tas inn i den totale vurderingen av dyretallet. Dette kan være strandenger som er gode vår- og sommerbeiter, eller myr som kan ha viktige halvgress og starr utover høst og vinter. Kystlynghei i god hevd utgjør gode beiter, og inneholder helst vekslinger av røsslyng i både pionerfase, byggefase og moden fase. Dette gjør at beitedyrene kan veksle mellom røsslyngplanter av ulik alder og høyde. Beitekvaliteten til røsslyngen varierer med alder, og særlig gammel, forvêdet og skadet røsslyng forringer beiten mye. En del kystlyngheier finnes i vekslinger med mye bart berg, mens andre lyngheier danner tette tepper hvor

røsslyngen har et høyt dekke. Både dekning og kvalitet på røsslyng tas med i beregningen av dyretall per arealenhet.

I «Forskriften om velferd for småfe», omtales utegangerdrift spesielt, og i § 18 «Unntak fra kravet om tjenlig oppholdsrom – utedrift», kan oppsummeres i følgende viktige punkt:

- 1) *Dyretallet skal tilpasses beitegrunnet.*
- 2) *Eier eller annen med ansvar for dyrene skal ha mulighet til raskt å skaffe tilstrekkelig og egnet fôr i tilfelle situasjoner der beitet ikke gir tilstrekkelig næring.*
- 3) *Det skal etableres fôringsplass som gjør det mulig å fôre dyrene på en god måte.*
- 4) *Terreng og vegetasjon skal gi tilstrekkelig ly, og dyrene skal ha beskyttende ullfell i kalde årstider.*
- 5) *Det skal etableres innhengning som gjør det mulig å samle dyrene.*
- 6) *Dyrene skal samles når det er nødvendig av dyrevernmessige hensyn, og minimum vår og høst for kontroll, merking, napping og klipping av ull, nødvendig parasittbehandling, o.l.*
- 7) *Paring skal skje slik at lamming og kjeing kan forekomme når beite- og klimaforhold er gunstige.*
- 8) *Tilsynet skal intensiveres før og under lamming.*

Gode vinterbeiter er nødvendig for et godt dyrehold. Nøkkelarten røsslyng inngår i beitegrunnet gjennom hele året, men er viktigst utover høsten og vinteren, da omfanget av andre beiteplanter reduseres. Selv om røsslyng er den viktigste vinterbeiteplanta, er tilgang på starr og gras som dyra finner innimellom lyngen betydningsfull for det samlede næringsopptaket om vinteren. Småfe på utmarksbeite skal etter regelverket ha tilsyn minst en gang per uke i områder uten særskilt risiko. Ved mistanke om økt fare må tilsynet intensiveres slik at forhold som kan medføre dårlig velferd, syke, skadde og avmagrede dyr, oppdages så tidlig som råd er. Det er en forutsetning at beitelokalitetene gir muligheter for å komme til med nødfôr, også i perioder med dårlig vær. Beitene må ha tilstrekkelig ferskvannstilgang gjennom hele året. Det må planlegges løsninger for mulig vannmangel, både sommer som vinter.

Gammelnorsk sau og andre husdyrslag

Gammelnorsk sau (ofte kalt villsau) er mye brukt i utegangerdrift i kystlynghei, ettersom det er en hardfør, lett sau som er tilpasset helårsbeiting hvor det er vilkår for det. Under de riktige kombinasjoner av milde vintre, tilstrekkelig med areal og velskjøttede kystlyngheier, greier gimrer og voksne sauer av gammelnorsk sau seg vanligvis tilfredsstillende gjennom vinteren. Paring skal skje slik at lamming om våren ikke starter før beitegraset er kommet i vekst slik at sauene finner næringsrikt fôr til produksjon av melk. Kommer det tungt snøfall som blir liggende, og som gjør det vanskelig for sauene å få tak i tilstrekkelig fôr, må en straks sette inn tiltak med tilleggsfôring og om nødvendig hente dyrene i hus og/eller innhengning med ly for nødvendig oppfølging. Innholdet av protein i beiteplantene gjennom vinteren er gjerne noe knapt. Gammelnorsk

Gammelnorsk sau er godt tilpassa beiting i kystlynghei.

sau kan i noen grad tære litt på kroppsreserver gjennom vinteren. Dyrene må da ha fått bygd opp kroppsreserver gjennom sommer, høst og førjulsvinter.

Dersom lammene fra sau i kystlynghei ikke har nådd tilfredsstillende slaktevekt, kjøttsetting og fettinnhold ved tidspunktet for høstslakting må man gjøre tilpasninger. Disse lammene som ikke er slaktemodne må da overvintres på en måte som sikrer tilstrekkelig førtilgang og god dyrevelferd. Små sauelam må ikke gå sammen med vær slik at de kan bli paret, da drektighet krever svært mye og setter individet tilbake i utvikling, og kan være i strid med kravet om godt dyrehold. Produksjonsmessig er det heller ikke noen god løsning at utegangersau lammer årsgamle, da en lett kan komme inn i en vond sirkel med seinere lamming og dermed små lam om høsten.

Vanlig norsk kvit sau og andre norske langhalete raser med regional utvikling og tilpassing (steigar, cheviot, ryggja), spælsau og eventuelt andre saueraser kan også beite i kystlynghei lenge utover høsten der det er vilkår for det, og i deler av vinteren når det blir kombinert med innefôring som sikrer dyra tilstrekkelig med energi og protein. Driftsmåten som kombinerer utegangerdrift og innefôring er lite brukt i dag sammenlignet med tidligere, men er fortsatt i bruk m.a. i området ved Lindesnes i Vest-Agder, Rogaland, Hordaland og enkelte steder videre nordover langs kysten. Beiting med de langhala sauerasene eller spælsau i kystlynghei gjennom sommeren vil ofte gi mindre tilvekst på lamma enn annet utmarks- eller fjellbeite. Mengdeinnslaget av gras og urter er viktig, det gjelder å få en god start på tilveksten hos lamma fra våren av, og at tilveksten ikke stagnerer og blir for lav når en kommer utover sommeren og seinsommeren. Ved større innslag av strandeng i tilknytting til kystlynghei, kan beitet være tilfredsstillende som sommerbeite både til tynge saueraser og stedvis til storfe (sinkyr, kviger, kastrater, ammekyr). Naturtypen strandeng er det generelt mer av på deler av Trøndelagskysten og særlig i Nordland (Helgelandskysten) enn hva som er tilfelle på Vestlandet.

2.2 Lyngsviing

Lyngsviing er avgjørende både for opprettholdelse av ønsket artsinnhold i lyngheiene og det biologiske mangfoldet, og for sikring av godt og tilstrekkelig beitegrunnlag. Det er derfor viktig å planlegge lyngsviingen for flere år framover slik at man til enhver tid har den mosaikk av grasarealer og lyngarealer av forskjellig alder som er ønskelig. Ved planleggingen av avsviingen må man også ta hensyn til spesielle verdier knyttet til området, slik som fugl, kulturminner, landskapsestetikk og eventuelle erosjonsproblemer. Det er viktig å orientere seg om hvilke verdier som finnes i området gjennom f. eks forvaltningsorgan som kommunen, fylkeskommunen, Statsforvalteren eller Miljødirektoratet/Statens Naturoppsyn, og tilpasse den planlagte skjøtselen til disse verdiene.

Når det gjelder lyngsviing, er de generelle rådene at avsviingsflatene ikke skal være for store. Med store avsviingsområder minker det biologiske mangfoldet og sauen får vanskeligere for å finne godt fôr i

Lyngsviing er ei vanleg skjøtselsform i kystlynghei.

tilstrekkelige mengder til enhver tid. For lammenes tilvekst er det spesielt viktig at det finnes lett tilgjengelige grasarealer fra våren og utover sommeren. Lyngsviingsarbeidet blir imidlertid mer arbeidskrevende når avsviingsarealene er små så det gjelder å finne en passe balanse.

I denne sammenheng er det viktig å kunne vurdere og bestemme hvor lang tid det skal gå mellom hver gang man svir av samme område dvs. hvilken rotasjonsperiode lyngheivegetasjonen skal ha. Utviklingen av røsslyngplanten går gjennom flere faser, fra pionerfase til byggefase og videre til moden fase. Fôrproduksjonen er høyest i tidlig byggefase. Når lyngen begynner å bli gammel ("moden") dvs. vanligvis når den har blitt 20-30 cm høy, brenner man på nytt. Hvor lang tid det tar varierer med klima, lokale vokseforhold og beitetrykk, men man regner med 8-20 år. Siden utviklingen av røsslyngen kan variere så mye er det viktig at man lager individuelle skjøtselsplaner som tar hensyn både til røsslyngens evne til å regenerere, røsslyngens tilveksthastighet og en vurdering av problemarter som kan komme inn etter sviing. Eksempler på problemarter er einstape, sitkagran, rynkerose og tistler.

Selve avsviingsarbeidet må også planlegges nøye med hensyn til hvor ilden skal starte og avsluttes. Myr- og vannkanter kan være naturlige avslutningslinjer, men det hender at man må lage branngater (5-6 m) for å sikre en god avslutning. Man må sørge for å ha brannslukkingsutstyr tilgjengelig og man må varsle brannvesenet på forhånd. Naboer bør også varsles. Det er viktig å være mange nok for å sikre at man kan styre brannen. Brenning må bare gjennomføres under gunstige værforhold og med tele eller fuktig jord, dvs. i perioden fra sein høst til tidlig vår. Hvis man ikke selv har erfaring med lyngsviing, bør man få hjelp fra noen med erfaring, i hvert fall første gangen.

2.3 Restaurering av kystlynghei

I gammel lynghei dvs. lynghei som ikke har vært brent på lenge, kan det være et kraftig oppslag av busker og trær. Hvis lyngheia skal tas i bruk igjen bør dette ryddes før man brenner på nytt. Noe bjørk, rogn og ulike vierarter bør imidlertid settes igjen fordi det kan være viktig "tilskuddsfôr" for sauene. I gammel lynghei er det mer mose og lav i bunnsjiktet enn i lynghei som har vært i kontinuerlig drift. Det kan forårsake seinere regenerering av vegetasjonen etter sviing. I tillegg kan gammel lyng ha vanskeligere for å sette rotskudd, noe som også forsinker regenereringen. Selv om regenereringen i gammel røsslyng går seint etter første sviing, kan det gå raskere ved ny sviing. Det beste resultatet oppnås imidlertid i områder som ikke er for gjengrodde.

2.4 Mer informasjon

For mer utfyllende om skjøtsel, restaurering og hevd, se: **Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker** som finnes på DNS hjemmesider: <http://www.dirnat.no/content/1916/>

Annen aktuell litteratur:

- Buer, H. 2011. Villsauboka. Selja Forlag, Florø.
- Haaland, S. 2002. Fem tusen år med flammer; det europeiske lyngheilandskapet. Vigmostad & Bjørke.
- Halvorsen, R., Bryn, A., Erikstad, L. & Lindgaard, A. 2015. Natur i Norge - NiN. Artsdatabanken, Trondheim (<http://www.artsdatabanken.no/nin>).

- Halvorsen, R., medarbeidere og samarbeidspartnere, 2015. NiN – typeinndeling og beskrivelsessystem for natursystemnivået. – Natur i Norge, Artikkel 3 (versjon 2.0.3): 1–509 (Artsdatabanken, Trondheim; <http://www.artsdatabanken.no>)
- Kaland, P.E. & Vandvik, V. 1998. Kystlynghei. S. 50-60 i: Framstad, E. & Lid, I.B. (red.) Jordbrukets kulturlandskap, Universitetsforlaget, Oslo.
- Moen, A. 1998. Nasjonalatlas for Norge: Vegetasjon. Statens kartverk, Hønefoss.
- Nilsen, L.S. (red.) 2009. Naturen. Populærvitenskapelig tidsskrift. 2009-2: 66-128. Spesialnummer om kystlynghei i Norge.
- Norderhaug, A. & Johansen L. 2011. Kulturmark og boreal hei – I: Lindgaard, A. og Henriksen, S. (red.) 2011. Norsk rødliste for naturtyper 2011. Artsdatabanken, Trondheim.

3. Om Styrmannsholmen og Larsholmens naturgrunnlag og dagens drift

3.1 Områdebeskrivelse av Styrmannsholmen og Larsholmen

Styrmannsholmen og Larsholmen ligger sør i Jomfruland nasjonalpark som ble opprettet ved klg. res. 16. desember 2016 i Kragerø kommune (figur 1). Holmene er relativt små, Styrmannsholmen 70,5 daa og Larsholmen 19 daa. I dag ligger det to private fritidsboliger på Styrmannsholmen med til sammen 9 bygninger, mens Larsholmen er fri for bygninger. Begge holmene har kystlynghei vekslende med en god del berg i dagen. Det er mye blanke svaberg og ellers grunnlendte løsmasser og torv i forsenkninger. Berggrunnen består av diorittisk gneis. Holmene er forholdsvis flate med svakt kupertede områder med høyeste punkt på 25 moh. på Styrmannsholmen og 16 moh. på Larsholmen. De to holmene ligger i boreonemoral vegetasjonssone og klart oseanisk vegetasjonsseksjon (Moen 1998).

Figur 1. Planområdet (rød strek) omfatter de to holmene Styrmannsholmen (70,5 daa) og Larsholmen (19 daa) som ligger innenfor Jomfruland nasjonalpark (grønn strek). Naturtypelokaliteter registrert i Naturbase er markert med grønn og brun skravur. Kystlynghei på Styrmannsholmen (BN00089932) og Larsholmen (BN00089929). © Kartverket, Topografisk kart.

Vegetasjon og naturtyper

Naturverdiene på de to holmene knytter seg i stor grad til kystlyngheier og andre kulturmarkstyper med lang hevdhistorie. Det er imidlertid lenge siden de to holmene var i drift med beite og lyngbrenning. Foreløpig er det ingen konkrete planer om å ta opp igjen beite på holmene, men det kan bli aktuelt

med gammelnorsk sau som i dag beiter på andre øyer i nærområdene. Beitearealet i denne planen omfatter hele Styrmannsholmen og Larsholmen, der kystlynghei utgjør den største andelen av beitelandskapet med 8 daa på Larsholmen og 42 daa på Styrmannsholmen (figur 2). Det veksler med opp mot 40 % nakent berg. På Larsholmen er det kun flekkvis strandengvegetasjon og små tangområder utover dette. Styrmannsholmen har i tillegg et par dekar myr og sumpvegetasjon, samt ca. 6 daa åpen grunnlendt mark og strandengvegetasjon vekslede med nakent berg og strandberg.

Figur 2. Beiteområdet på Styrmannsholmen omfatter totalt 70,5 daa. Av dette inngår 42,6 daa kystlynghei i veksling med nakent berg, samt noe jordvannsmyr (ca. 2 daa). Åpen grunnlendt mark i veksling med nakent berg utgjør 6 daa og nakent berg/strandberg ut mot sjøen utgjør 20 daa, med flekkvis helofytt-sumper, og semi-naturlig strandeng. Beiteområdet på Larsholmen omfatter totalt 19 daa. Av dette inngår 8 daa kystlynghei i veksling med nakent berg. Nakent berg og strandberg ut mot sjøen utgjør 11 daa med små fragmenter av semi-naturlig strandeng. Kart bearbeidet i QGIS, © Kartverket, Norge i bilder 2020.

Landskapet på de to holmene er delvis i tidlig gjengroing med busker og treklynger, i underkant av halvparten av kystlyngheia er i gjengroing på Larsholmen, mens Styrmannsholmen i hovedsak er treløs med noe gjengroing i øst og nord. Røsslyng dominerer, men den er gammel og krypeiner og krekling tar

gradvis over. Ellers er det godt innslag av andre vanlige arter for kystlynghei slik som klokkelyng, blokkebær, tyttebær, kornstarr, blåtopp, bråtestarr og tepperot. I kanter og i overgang mot åpen grunnlendt mark og strandeng kommer det inn litt mer kravfulle arter som tiriltunge, engknoppurt og fuglevikke. Etter NiN 2 kan kystlyngheiene karakteriseres som fattige kystlyngheier (T34-C-2) med innslag av intermedieære kystlyngheier (T34-C-4). To naturtypelokaliteter med kystlynghei (rødlista som sterkt trua, EN) er registrert i Miljødirektoratets naturbase; Styrmannsholmen med verdi B og Larsholmen med verdi C (figur 1). Ellers knytter naturverdiene på Styrmannsholmen seg til småbiotoper med små littoralbassenger ovenfor tidevannssonen, noe helofytt-ferskvannssump, åpen jordvannsmyr, åpen grunnlendt mark og små strandengfragmenter. Semi-naturlig strandeng er rødlista som en sterkt trua naturtype (EN).

Jomfruland nasjonalpark, verneforskriften og forvaltningsplanen

Styrmannsholmen og Larsholmen inngår i nasjonalparken og omfattes av verneforskriften for verneområdet som er å finne her:

[Forskrift om vern av Jomfruland nasjonalpark, Kragerø kommune, Telemark - Lovdata](#)

Forvaltningsplanen finnes her: [Forvaltningsplan-godkjent-med-tiltaksoversikt-2020.pdf](#)

Paragrafer som omhandler skjøtsel, er:

§ 4. Vern av plantelivet. *Forvaltningsmyndigheten kan etter søknad gi tillatelse til: a) Beiting i andre områder enn nevnt i andre ledd a) i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen*

Retningslinjer til §4.a: (jf. forvaltningsplanen s. 55): Gjelder beiting som er gunstig for å bevare eller gjenopprette naturverdier på Stråholmen, Styrmannsholmen, Larsholmen, Fengersholmen, Soddaskholmen og Flesa.

§ 4. Vern av plantelivet. *Bestemmelsene i første ledd er ikke til hinder for: e) Skånsom skjøtsel og beplantning rundt fritidsboliger og mindre gårdsanlegg i samsvar med retningslinjene i forvaltningsplanen.*

Retningslinjer til § 4.e (jf. Forvaltningsplanen s. 59): Eksisterende åpne arealer kan holdes åpne. I en sone på 10 meter fra hovedbygning kan det fjernes busker og trær som hindrer utsikt mot sjø eller reduserer solinnstråling fra sør og vest. Grove trær av eik og ask med diameter i brysthøyde større enn 30 cm kan ikke hogges uten etter tillatelse etter de generelle dispensasjonsreglene. (Det må innhentes tillatelse fra grunneier dersom skjøtselen skal foregå på arealer eid av andre).

Retningslinjer til § 4.e forts: Det kan ikke beplantes inntil bygninger med arter som er på Fremmedartlista eller arter som er vurdert til å gi potensiell høy risiko. Skal det plantes trær, bør det være stedegne lauvtre.

§ 13. Skjøtsel. *Forvaltningsmyndigheten eller den forvaltningsmyndigheten bestemmer, kan iverksette tiltak for å opprettholde eller oppnå den natur- eller kulturtilstanden som er formålet med vernet, jf. naturmangfoldloven § 47. I verneforskriften står det følgende om skjøtsel:*

I retningslinjene til §13 (jf. forvaltningsplanen s. 55): Forvaltningsmyndigheten skal, hvis mulig inngå avtale med grunneieren om skjøtsel og tilrettelegging. Hvis grunneieren ikke selv ønsker å levere tjenesten, kan den leveres av andre. Det skal stilles krav til dokumentasjon av nødvendige kunnskaper og ferdigheter. Private leverandører må være registrert i foretaksregisteret eller oppført i merverdiavgiftsmanntallet. Som et alternativ til andre private leverandører enn grunneieren, kan tjenesten leveres av Statens Naturoppsyn eller Skjærgårdstjenesten.

Alle skjøtselstiltak skal skje i samarbeid med nasjonalparkforvalter, og skjøtelsplanen skal godkjennes av nasjonalparkstyret.

3.2 Driftsbeskrivelse

Tidligere og nåværende bruk

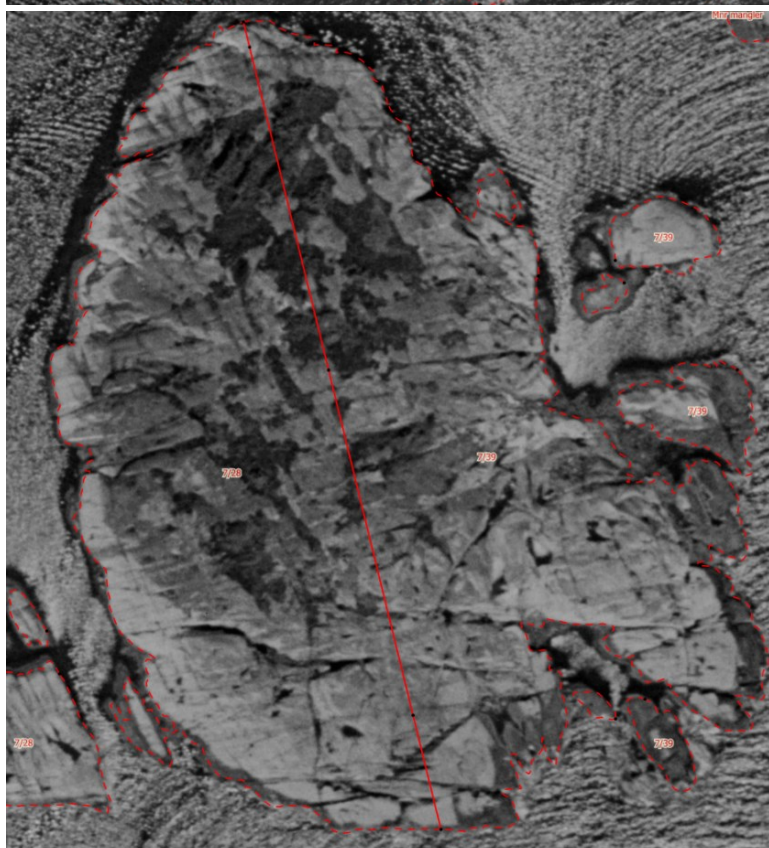
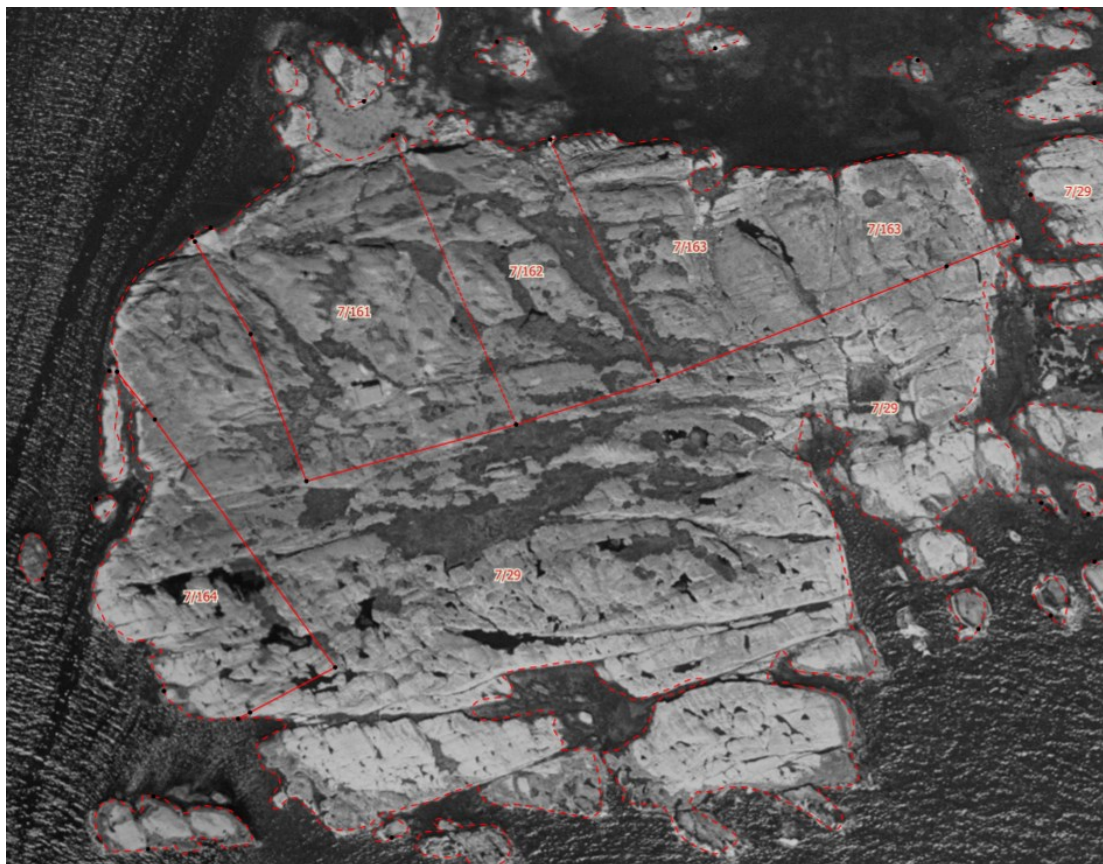
Styrmannsholmen er delt opp i 5 bruksnumre. 4 tomter er i privat eie, og to av dem er bebyggt med hytter. Det er gitt tillatelse til å rive bygningene på den østre tomte og erstatte med ett nytt bygg. Den søndre delen sammen med det som også er g/bnr. 7/29 på fastlandet, eies av staten (figur 3a).

Det er ikke funnet kilder på når beite tok slutt på Styrmannsholmen, men trolig har det ikke vært beite etter andre verdenskrig. Fred Pedersen (Portør) forteller om brukshistorien på Styrmannsholmen slik han har blitt fortalt fra familie og kjente og det han husker fra sin tid. På slutten av 1800- tallet og begynnelsen av 1900-tallet ble Styrmannsholmen brukt til beite for kuer. Kuene, trolig 2-3 stykker, ble rodd ut til holmen. I tillegg ble det dyrka poteter i myrene og slått gras der det var mulig. Graset ble frakta tilbake og brukt til vinterfôr for dyra på fastlandet. Gjødsele ble rodd ut til holmen og brukt til dyrking av poteter. Fred Pedersen forteller at på 1950-tallet rodde de ut til Styrmannsholmen for å vaske klær. I tørkeperioder var det mangel på ferskvann, mens på Styrmannsholmen er det tilgang på ferskvann i flere små dammer.

Beitebruken på Larsholmen er ikke kjent, men holmene er trolig brukt til beite fra gammelt av i alle fall til utover på 1900-tallet. Flyfoto fra 1964 viser at begge holmene var så og si treløse med enkelte drag med busker og trær (figur 3). Holmen er delt i to bruksnumre som er i privat eie.

Figur 3a.
Styrmannsholmen
med g/bnr.
©Topografisk
kart.

Figur 3. Flyfoto fra 1964 med Styrmannsholmen over og Larsholmen til venstre, viser at holmene hadde enkelte drag med trær og busker. Kart bearbejdet i Kilden. © Kartverket, Norge i bilder.

Driftsbeskrivelse

Det er foreløpig ingen konkrete planer om drift på de to holmene, og driftsbeskrivelsen er derfor utarbeidet av Kristine Ekelund i samarbeid med Morten Johannessen. Den vil bli justert når dyreeiere evt. tar opp drift.

Dato for utarbeiding av driftsbeskrivelse: 29.3.2022
Beskriv dagens beite (ev. tegn inn på kart): De to holmene har i hovedsak gammel kystlynghei i begynnende gjengroing med røsslyng i moden og mest degenererende fase, tilgroing av kratt og en del tilvekst med einer og krekling. Det mangler lyng i de to viktigste fasene pioner- og byggefasen, samtidig er det lite tilgang på andre vegetasjonstyper som strandeng og naturbeitemark.
Hvor mange dyr beiter på de ulike beiteområdene: Ingen.
Beskriv nåværende opplegg for sviing (Hva har du svidd, når ble det svidd, ev. tegn inn på kart): Det er ikke svidd lyng på mer enn 60 år på de to holmene (har ingen kilder på når det sist ble brent).
Har du gjort andre skjøtselstiltak enn beiting og sviing: Nei.
Vet du hvordan området har vært skjøttet tidligere (beiting, lyngslått, sviing eller annet)? Det er ikke funnet ut når det sist ble beita eller svidd på de to holmene. Trolig har det ikke vært drift etter 1960. Muligens noe beite på Larsholmen. På Styrmannsholmen har det blitt fortalt at det ble rodd ut kuer fra Portør havn som hadde 2-3 kuer. Det kan ha vært fram til begynnelsen av 1900. Det fortelles at graset på holmen ble slått til vinterfôr i flater. Poteter ble dyrka i myrene med gjødsel rodd ut fra Portør. Det er ikke kjent om det har vært beite med sau i tillegg til ku på Styrmannsholmen
Er det noe med dagens skjøtsel (antall dyr, kvalitet på beiteområdene) du mener bør endres? Det er behov for å svi lyng og rydde kratt og trær for å bedre kvaliteten på beitene på begge de to holmene. Da kan et fåtalls beitedyr settes på i perioder av året.
Må skjøtselen tilpasses spesielle verdier i området (sjeldne arter, problemarter, kulturminner, vern etc.)? De to holmene inngår i Jomfruland nasjonalpark og all skjøtsel skal følge verneforskriften og retningslinjene i forvaltningsplanen (se s. 13). Både beite og lyngbrenning vil være positivt for å ta vare på naturverdiene i området. Det bør svis før 15. mars/1. april av hensyn til fugl som kan hekke i lave busker og einervegetasjon (det er ikke kjent at f.eks. ærfugl hekker her). Det må tas hensyn til fritidsboliger med uthus på Styrmannsholmen ved plan for brenning. Det kan bli behov/ønske om å gjerde to fritidsboliger ute fra beite på Styrmannsholmen.
Beskriv rutiner for tilsyn og sanking: På Styrmannsholmen er det privat brygge som evt. kan brukes når dyr fraktes til og fra holmen. På Larsholmen er det ikke tilrettelagt med brygge. Skjærgårdstjenesten har båt med lem i baugen.

<p>På Styrmannsholmen kan det bli behov for samlekke som kan tas ned og lagres egna sted etter sanking.</p>
<p>Beskriv tilgang til ly på beite: Det er naturlig ly både på Styrmannsholmen og Larsholmen med små skogholt som bør stå igjen når det ryddes.</p>
<p>Beskriv rutiner for eventuell nødføring og plassering av fôrplass: Ved behov for tilleggsfôr vil det transporteres høy ut på faste fôrplasser i båt.</p>
<p>Beskriv vanntilgang til dyra på beite: Styrmannsholmen har flere små dammer over tidevannssonen og myrsig midt på holmen. Larsholmen har kun få litt dype pytter/smådammer sør på holmen, tilgang på vann kan bli utfordrende i tørke-/kuldeperioder.</p>
<p>Relevante tillatelser fra Mattilsynet (for eksempel <u>dispensasjon til «utegang uten tjenlig oppholdsrom»</u>): Beite er ikke aktuelt i vinterhalvåret. (Vil være på Gumøy, Oterøy eller Stråholmen på vinteren.)</p>
<p>Driften gjennom året – legg til aktiviteter:</p> <div style="text-align: center;"> <p><i>Desember:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Værslipp • Parring <p><i>April-mai:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Lamming <p><i>Vår/sommer:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Merking • Klipping/napping • Holdvurdering og ev. veing • Vurdering dyretetthet • Vurdering av parasittbehandling <p><i>Høst:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Holdvurdering med ev. veing • Vurdering dyretetthet • Sortering, utrangering, slakting • Vurdering av parasittbehandling </div>
<p>Har dere ønsker eller mål for de neste 3-5 år som det skal tas hensyn til?</p>
<p>Andre kommentarer:</p>

3.3. Brukerinteresser

Brukerinteressene knytter seg først og fremst til landbruk og friluftinteresser. Det er ingen bruk av utmarksbeitene på Styrmannsholmen og Larsholmen i dag. De har etter all sannsynlighet blitt brukt som beiteholmer i tidligere tider, den gang det var viktig å utnytte alle ressurser som var tilgjengelige. Kystlyngheier kan gi grunnlag for helårsbeite når lyngen og beitene er i god stand med lyng i alle tre viktige faser (dvs. pioner-, bygge- og moden fase), noe en oppnår ved regelmessig brenning av lyngen.

Beitearealene er ikke store på de to holmene, spesielt Larsholmen er liten og vil nok ikke gi grunnlag for dyr gående hele året, men i perioder.

På Styrmannsholmen ligger det to private fritidsboliger med tilhørende uthus, til sammen 9 bygninger. Hyttene blir i hovedsak brukt i sommerhalvåret. Den søndre delen av holmen eies av Staten. Styrmannsholmen er mye brukt av båtfolk og padlere sommerstid og det kan være stort trykk av fritidsgjester. Larsholmen er ikke like mye brukt. Det er i hovedsak naturvennlig og enkelt friluftsliv på de to holmene, som i liten grad påvirker verneverdiene slik situasjonen er i dag

4. Bevaringsmål og skjøtsel på Styrmannsholmen og Larsholmen

SKJØTSELSPLAN			
Dato utarbeiding av skjøtelsesplan: 25.3.2022			
Dato befarings: 6.8.2021			
Dato samtale med grunneier/bruker: E-poster med nasjonalparkforvalter i mars/april 2022.			
Utformet av: Kristine Ekelund			Firma: Ekelund Consult
UTM sone: 32N Styrmannsholmen Larsholmen	Nord: 6517698 6518342	Øst: 524758 525394	Gnr./Bnr.: Styrmannsholmen: 7/29 (Staten), 7/161, 162, 163 og 164 Larsholmen: 7/28 og 29
Areal (nåværende): <u>Styrmannsholmen:</u> Beiteareal 70,5 daa, hvorav Kystlynghei 42,6 daa Myr 1,7 daa Åpen grunnlendt mark, 6,1 daa Nakent berg og strandberg med småbiotoper 20 daa <u>Larsholmen:</u> Beiteareal 19,3 daa, hvorav Kystlynghei 8 daa Resten nakent berg/strandberg			Areal (etter evt. restaurering): <u>Styrmannsholmen:</u> Kystlynghei: 42,6 daa <u>Larsholmen:</u> Kystlynghei: 8 daa
Del av verneområde: Ja			Hvilket vern: Nasjonalpark
Finnes det særskilte skjøtselshensyn i området, hvilke: Hele Larsholmen og søndre del av Styrmannsholmen er statlig sikra friluftsområder, naturvennlig og enkelt friluftsliv skal være mulig. På Styrmannsholmen ligger det 9 bygninger som må tas hensyn til ved plan for brenning. Lyngbrenning bør foregå før 15. mars/1.april av hensyn til at det kan være hekkende fugl.			

4.1 Overordnede mål

Hovedmålet for forvaltningen av nasjonalparken er nedfelt i verneforskriften §1. Formål:

Formålet med Jomfruland nasjonalpark er å ta vare på et større naturområde med geologisk særpreg med israndavsetninger og biologisk mangfold i sjø og på land med særegne og representative økosystemer og landskap som er uten tyngre naturinngrep.

Formålet er videre å ta vare på: ...

c) Kystlandskapet på land og i sjø, herunder områder med rullestein og strandvoller

...

Allmennheten skal gis anledning til opplevelse i naturen gjennom naturvennlig og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging.

Aktuelle forvaltningsmål og bevaringsmål hentet fra forvaltningsplanen (s. 34, 38):

Forvaltningsmål:

I områder utenfor sone A der det har blitt beitet tidligere, slik som på Stråholmen, Styrmannsholmen, Larsholmen, Fengersholmen, Soddaskholmen og Flesa, bør beiting gjenopptas hvis det er til fordel for verneverdiene.

Tiltak:

- Utrede i hvilke områder beiting kan være positivt og hvordan beitingen bør foregå.
- Bidra til at beiting blir gjenopptatt der det er til fordel for verneverdiene.

Bevaringsmål: Det skal ikke være rynkerose. *Tiltak:* Fjerne alle forekomster.

Forvaltningsmål:

Dersom nærmere vurderinger tilsier det, bør deler av Styrmannsholmen og eventuelt Larsholmen gjenskapes som kystlynghei. *Tiltak:* Utredning av om områdene er egnet for restaurering og hvordan skjøtselen i så fall bør være.

Naturkvaliteter på Styrmannsholmen og Larsholmen

Naturkvalitetene er oppsummert samlet for de to holmene siden det er to relativt små holmer med delvis like kvaliteter og området er ikke delt opp videre i delområder. Bevaringsmålene er utformet på bakgrunn av disse naturkvalitetene.

Naturkvalitetene på de to holmene knytter seg i stor grad til kystlynghei som dekker den største andelen av arealet, i forskeninger kommer det inn små myrflater. I kystlyngheiene dominerer gammel og grov røsslyng som noen steder degenerer/dør og skyter nye rotskudd, men einer og krekling tar gradvis over der lyngen dør. Under den gamle lyngen er det mange steder tykt strølag med en del mose og lite annet. Den beste/youngste lyngen er rundt hytte i nordvest og i sørvest hvor det ikke er hytter. I den tørre heia kommer det inn noen urter og graminider som tepperot, tiriltunge, skjermesveve, sauesvingel, bråtestarr og kornstarr, samt blokkebær og tyttebær. I enkelte drag kommer det inn litt fukthei med klokkelyng, pors, blåtopp, slåttestarr og hundekvein, men også parti tett med takrør. I de små myrflatene på Styrmannsholmen er det fattig til intermediaær myr med torvmoser, rundsoldogg, rome, myrhatt, pors, blokkebær, klokkelyng og flere steder nokså mye grov røsslyng. Takrør har grodd kraftig til flere steder. Slike steder kan ha blitt dyrka med poteter (jf. muntlige opplysninger).

Det største artsmangfoldet på Styrmannsholmen finnes rundt littoralbassengene og i sumpområdene rundt, hvor en finner bl.a. kattehale, melkerot, klourt, slyngsøtvier, sverdlilje, brei dunkjevle, mjørdurt og knappsiv. Noen steder gror det til med takrør. Sumper og flate drag hvor det nå er vokst til med småskog og viere, kan ha blitt slått tidligere (jf. muntlige opplysninger). I strandområdene både på Larsholmen og Styrmannsholmen er det innslag av strandengvegetasjon og driftvoller med bl.a. fjæresauløk, strandasters, strandkryp, klengemaure, tangmelde og fjærekoll. I åpen grunnlendt mark øst på Styrmannsholmen er det dominans av urter og gras og litt lyng i flekkvis veksling med nakent berg; bl.a. tiriltunge, engknoppurt, følblom, fuglevikke, prikkperikum, gullris, rødsvingel, stemorsblomst, stjernestarr og småsyre. Begge holmene har en variert buskflora med bl.a. ørevier, nyperoser, eikebusker, bringebær, bjørnebær, vivendel, rogn og trollhegg.

Det er potensiale for rikt insektliv på Styrmannsholmen med variasjon i naturtyper og åpent, soleksponert landskap. Det er ingen kjente hekkeområder for fugl. Ingen rødliste arter er registrert på de to holmene.

Forvaltnings- og bevaringsmål
<p>Hovedmål for Styrmannsholmen og Larsholmen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Arealet med kystlynghei av regional og lokal verdi (verdi B og C) skal være på dagens nivå. - Tilstanden og beiteverdiene i kystlyngheiene skal bedres ved å sikre god hevd ved tradisjonelle bruksformer som ekstensivt beite og lyngsviing - Landskapet skal holdes åpent med minst mulig gjengroing og ingen problematiske fremmede arter - Naturvennlig og enkelt friluftsliv skal være mulig for allmenheten
<p>Konkrete delmål:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Starte opp en restaureringsfase av kystlynghei med rydding av kratt og treoppslag. Enkelte treklynger og variasjon i busker og kratt bør spares som le/skjul og variasjon i biomangfold og førtilgang for beitedyr. - Begynne å svi gammel lyng på de to holmene slik at lyngen forynges og tilstanden bedres. - Ta opp igjen beite på de to holmene med et dyretall som sikrer god dyrevelferd og er tilpasset beitegrunnet. Dyretallet bør vurderes utfra dyrehold og slaktevekter, samt vegetasjonsdekket og nedbeitingsgraden.
<p>Ev. spesifikke mål:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Styrmannsholmen</i>: Sonen utenfor kystlyngheia og ut til sjøen skal opprettholde forekomster av småbiotoper som helofyttsumper, littoralbasseng, fragmenter av strandeng og åpen grunnlendt mark, og tilstanden skal bedres ved ekstensivt beite i kombinasjon med manuell rydding.
<p>Bevaringsmål:</p> <p>Tilstandsmål arter:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Innslag av urter og gras/halvgras i kystlynghei skal øke og røsslyngen skal ha høy andel unge lyngplanter. Andelen einer og krekling skal minke til et minimum. - På Styrmannsholmen skal røsslyng forekomme i alle viktige aldersfaser (pioner-, bygge- og moden fase) - Artsmangfoldet i og rundt helofyttsumper og littoralbasseng skal opprettholdes på dagens nivå (eksempler på arter sverdlilje, klourt, slyngsøtvier, myrhatt, brei dunkjevle, hesterumpe, og i fastmark småengkall, engknoppurt, tiriltunge)
<p>Mål for bekjempelse av problemarter/gjengroing:</p>

- Andelen småskog og kratt skal reduseres til å dekke < 5 % i kystlynghei, og hindre at de sprer seg ytterligere ved å kombinere beite og manuell fjerning av trær og busker.
- Redusere takrør til et minimum i myr, sump og kystlynghei ved å svi takrør sammen med lyngsviing og slå den to ganger i sesongen etter behov.
- Problematiske fremmede arter (som lar seg bekjempe) skal ikke forekomme (rynkerose og vinterkarse) og bekjempes jevnlig ved behov.

Tilstand

Bruksintensitet og bruksform: Ingen av holmene er i bruk med verken beite eller lyngbrenning. Dårlig.

Gjengroing: Andelen av småskog og kratt utgjør ca. 15 % av arealet i kystlynghei på Styrmannsholmen og ca. 30 % på Larsholmen. I fukthei dekker takrør nokså tett flere steder (Styrmannsholmen). Einer og krekling tar over for røsslyng og tyder på at kystlyngheia er i brakkleggingsfasen. Middels god.

Røsslyng: All røsslyngen er i moden eller degenererende fase (pioner- og byggefase mangler). Noen steder er den helt brun, som kan være frostskafer. Middels god.

Andre naturtyper: Det er større mangfold av karplanter i de andre naturtypene enn i kystlynghei, men også her gror det noe til med ulike busker og einer fordi det ikke beites lenger. Takrør tar over deler av helofyttsumpene og i myr. Tilstanden er god til middels god.

Fremmede arter: Enkelte/små forekomster rynkerose og vinterkarse.

4.2 Samlet vurdering av tilstanden for verneverdiene

Verneverdiene på Styrmannsholmen og Larsholmen knytter seg i stor grad til at de er gamle kulturlandskap som er avhengige kontinuitet i drift for å opprettholde verdiene. Etter mange års opphold i driften har gjengroingsprosessen gjort at naturtypene ikke lenger er helt intakte og tilstanden er forringet. På de to holmene er det til sammen registrert ni ulike naturtyper der en av dem, kystlynghei, er rødlista som sterkt trua (EN). Semi-naturlig strandeng er også rødlistet som sterkt trua, men forekommer først og fremst som små fragmenter.

Kystlyngheiene på de to holmene utgjør nokså små areal, men er samtidig ikke vanlige naturtyper i området og regionen ellers, i dagens landskap. Som nevnt i forvaltningsplanen er det kun på disse to holmene det er registrert kystlynghei innenfor nasjonalparken. Det kan være at flere av holmene i Kragerø-skjærgården har hatt drift med lyngbrenning, men at gjengroingen har kommet så langt at det er vanskelig å påvise at det har vært slik bruk. I Oslofjordområdet er det kun i Hvaler og Fredrikstad det er registrert kystlynghei. Det kan også se ut til at det finnes rester av kystlynghei på øyer og holmer utenfor Tønsberg og Tjøme. I sør er de nærmeste kystlyngheiene som er beskrevet ved Gjærnestangen i Risør, samt Store Vardøya som er i drift. Trolig var bruken av kystlyngheier på den østlige delen av Sørlandskysten og Sør-Østlandet nord til Tønsberg og Fredrikstad mer utbredt før siste verdenskrig, men gikk ut av bruk tidligere enn på Vestlandet, hvor utbredelsen også har vært større. I en slik sammenheng er kystlyngheiene på Styrmannsholmen og Larsholmen en del av de svært få kystlyngheien på Sør-Østlandet som er igjen i Norge. Plantegeografisk skiller de seg fra de Vest-norske kystlyngheiene siden flertallet av de oseaniske plantene mangler og i noen grad sørøstlige arter inngår.

Tilstanden i kystlyngheiene vurderes å være middels god siden røsslyngen fortsatt dominerer, men den er gammel og grov (moden og degenererende fase) og med einer og krekling som tar gradvis over. I deler av kystlyngheien gror det til med trær og kratt. Det er fortsatt godt potensiale for restaurering og bedre tilstand ved å ta opp igjen tradisjonell drift, siden kystlyngheiene fortsatt i hovedsak er treløse i alle fall på Styrmannsholmen.

Tilstanden i de andre naturtypene på Styrmannsholmen er ikke like preget av gjengroing, siden de veksler med nakent berg, små littoralbasseng eller er naturlig åpne naturtyper. Moderat beite vil fremme mangfoldet og naturverdiene i åpen grunnlendt mark, semi-naturlig strandeng og i sump- og myrområdene. Det er ingen funn av rødlista arter. Ærfugl, gås og måkefugl hekker her og der, men holmene er ikke viktige hekkeområder for fugl (jf. forvaltningsplanen). Tilstanden for naturverdiene på Styrmannsholmen og Larsholmen er derfor oppsummert til å være middels god, men med nødvendig restaurering og skjøtselsbehov for å ta vare på verdiene på sikt.

4.3 Trusler mot verneverdiene

Slik situasjonen er i dag vurderes det som at *gjengroing* av kystlyngheiene er den viktigste trusselen mot verneverdiene på de to holmene. Kulturpåvirkningen med beite og lyngbrenning tok trolig slutt for mer enn 50-60 år siden. Det er trolig ingen som lenger husker bruken med lyngbrenning i området, lokal tradisjonskunnskap har dermed gått tapt. Dersom den tradisjonelle bruken ikke tas opp igjen, vil verdien som kystlynghei på sikt gå tapt. Mangel på beite og tidligere slått truer også til en viss grad mangfoldet i de andre naturtypene på holmene, siden et moderat beitetrykk er gunstig for å bevare en variert flora med urter, gras og busker og tilhørende insektliv i åpen grunnlendt mark og i strandsonen hvor det er flekker med semi-naturlig strandeng. Slåttefavoriserte arter finnes fortsatt slik som småengkall og engknoppurt.

Dersom beite blir tatt opp igjen, kan potensielt sett for stort beitetrykk true naturverdiene og mangfoldet på holmene. Med for intensiv bruk over tid, vil røsslyngen og en del urter og gras konkurreres ut til fordel for et fåtall beitetollerante arter. Slitasje fra stort beitetrykk kan også true naturverdiene. Spesielt i en fase med restaurering (rydding og brenning) er det viktig hele tiden å vurdere forynging og tilvekst av røsslyng og annen vegetasjon for å unngå for hardt beite som kan hindre god tilvekst.

Begge holmene er friluftsområder som brukes av båtgjester og hytteeiere i sommerhalvåret. Per i dag har *slitasje* fra slik bruk liten negativ påvirkning. Friluftstinteresser kan imidlertid komme i konflikt med beiting, men neppe lyngbrenning. Det kan bli utfordrende å få til lyngbrenning på Styrmannsholmen med tanke på brannsikkerheten til fritidsboliger/bygninger og mulig skepsis blant hytteeiere.

Fremmede arter truer i dag i liten grad naturtypen stein- og grusstrand i strandsonen med få observerte individer av rynkerose. Den har potensiale til å spre seg ytterligere på holmene og kan på sikt true den stedegne floraen i strandsonen, i åpen grunnlendt mark og noen grad kystlyngheiene. Tiltak er ikke igangsatt. Vinterkarse er også registrert på Styrmannsholmen og har noe potensiale til å spre seg i strandsonen, åpen grunnlendt mark og kan hende i nybrent lynghei.

Marint søppel er ikke registrert som noe stort problem i denne delen av nasjonalparken.

4.4 Retningslinjer og skjøtselstiltak på Styrmannsholmen og Larsholmen

4.4.1 Beiterelaterte tiltak

Beskrivelse av planlagte skjøtselstiltak, beiting:

Det er ingen konkrete planer om å ta opp beiting på de to holmene i dag.

Gammelnorsk sau beiter på andre holmene i og utenfor nasjonalparken Det kan bli aktuelt å sette på gammelnorsk sau på de to holmene. Utegangerdrift i vintersesongen er ikke aktuelt.

I *sommerhalvåret* er erfaringer fra tilsvarende kystlyngheier med mye berg i dagen å regne omkring 1 sau per 10 daa beite uten tilleggsfôring. I *vinterhalvåret* kan kystlynghei i god hevd med rundt 40% nakent berg gi beite til 1 mordyr per 15-20 daa over vinteren (tilleggsfôring når nødvendig/snøen legger seg). Tidligere ble det rodd ut 2-3 kuer til holmen i sommerhalvåret. Erfaringene fra Fengesholmen hvor vegetasjonen er veldig skrinn og fragmentert og litt mindre areal enn Styrmannsholmen, var at en hadde 5-6 søyer med lam i sommerhalvåret og en måtte passe på tilveksten gjennom veksts sesongen og evt. flytte dyra i tørkeperioder (info fra Erling Ballestad).

Styrmannsholmen: Hele holmen er 70,5 daa, tar en bort strandberg ut mot sjøen er arealet rundt 50 daa, med 42 daa kystlynghei og 6 daa åpen grunnlendt mark/strandeng i veksling med nakent berg. Dyra vil også ha tilgang på noe tang i fjæreområdene. I sommerhalvåret kan holmen gi plass til kan hende 6-8 søyer med lam når en får bedret kvaliteten på beitene og får opp lyng i pioner- og byggefasen. Gjennom beitesesongen bør en følge jevnlig med på nedbeitingen og spesielt i tørkeperioder. Med nok lyng i byggefasen kan en ha dyr på holmen utover høst-vinter, f.eks. bukker som må holdes borte, gimrer eller søyer uten lam en tid utover høsten. Det er utover høst/vinter at dyra beiter mest på lyngen.

Helårsbeite vil trolig ikke bli aktuelt, men vinterbeite med sau kan ha blitt praktisert fra gammelt av. Det er mange holmer i området og bruken tidligere var nok at en flytta dyr avhengig av behovet for beiter og beitegrunnlaget.

Gammelnorsk sau trives i flokk og trenger kun tilleggsfôr når snøen legger seg når de har tilgang på tilstrekkelig kystlynghei i god hevd.

Ved rydding bør en sette igjen noen områder med busker og trær til ly. Det er flere dammer og myrsig som gir tilgang på vann. I tørke-/frostperioder må en sørge for ekstra tiltak ved behov.

Det vil være behov for å sette opp et samlekvæ av netting som kan tas ned og lagres når det ikke er i bruk. Det kan bli ønske om å gjerde to fritidsboliger ute fra beite. Det vil antagelig ikke bli behov for fôringsplass, siden det er mest aktuelt å flytte dyr etter behov.

Larsholmen: Holmen har kun 8 daa med kystlynghei i gjengroing som veksler med nakent berg. Etter rydding og lyngbrenning vil det være omkring 5-6 daa netto beiteareal. Det er såpass lite at holmen har nok inngått i større beiteområder der dyr har blitt flytta rundt på holmer og øyer etter behov (bukholme).

En kan f.eks. la et par dyr/bukker gå sammen deler av året. Dersom en svir holmen i 2-4 omganger med noen år imellom, får en aldersforskjell på lyngen. Det vil uansett ikke være aktuelt å ha tilgang på nok beiter i alle viktige aldersfaser samtidig. Tidspunkt og beitelengde bør tilpasses i forhold til annen drift og bruk av beiteområder, og prøve seg fram og følge med på nedbeiting hvor lenge de kan beite. Dyra kan for eksempel gå der en periode på våren og så igjen en periode på høsten fram til november. Forutsatt at en svir, vil en da få nedbeiting både på friske skudd om våren og lyngen på høsten. Hvilke deler av året som er gunstig vil variere med alder på lyngen og hvor lenge siden det er svidd.

Larsholmen er ikke alltid enkel å legge til ift. tilsyn og evt. tilleggsfôring og en bør undersøke vanntilgangen og behov for tiltak for å sikre vann. Sør på holmen er det noen få små dammer som kan fungere som drikkevann. Et lite fuktområde i nord er tilgrodd med busker og trær. I tørke-(frost)perioder vil det være aktuelt å flytte dyra. Ved rydding bør det settes igjen en treklynge i nord som kan fungere som ly.

KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Antall daa og kostnad per daa	Kontroll (år)
Tiltak beiting og tilrettelegging for beiting: Ingen planlagt. Småfe kan bli aktuelt. Beiteareal Styrmannsholmen når restaurert: (hvorav 42,6 daa kystlynghei)		70,5 daa	
Beiteareal Larsholmen når restaurert: (hvorav 8 daa kystlynghei)		19,3 daa	
Utstyrksbehov knyttet til beiting og tilrettelegging for beiting: Det er behov for samlekke på Styrmannsholmen som kan tas ned etter bruk dersom en setter i gang beite. Evt. gjerdemateriell rundt fritidsboliger.			

Figur 4. Styrmannsholmen er på totalt 70,5 daa med omkring 42,6 daa svibar kystlynghei (rosa strek). Tett gjengroing er markert i oransje skravur. Grønn strek viser felt med takrør i myr/sump. Blå strek viser hyttesoner hvor hytteeiere kan rydde etter gitte retningslinjer og med tillatelse fra grunneier, uten søknad til nasjonalparkstyret i forkant. Kart bearbejdet i QGIS. © Kartverket, Norge i bilder 2020.

Figur 5. Larsholmen er på totalt 19,3 daa med omkring 8 daa svibar kystlynghei (rosa strek). Oransje skraver er kystlynghei i gjengroing og med behov for rydding før en kan svi (2,6 daa). Kart bearbeidet i QGIS. © Kartverket, Norge i bilder 2020.

4.4.2 Planer for sviing

Beskrivelse av planlagte skjøtselstiltak med sviing:

Det er ingen konkrete paner om å sette i gang sviing.

Det er mer enn 60 år siden sist det ble brent på de to holmene. Arealet med lyng som kan svis er ca. 42 daa på Styrmannsholmen og 8 daa på Larsholmen (bruttoareal, myr tatt bort). I tillegg er det hhv. 5,6 daa og 2,6 daa som må ryddes før det kan svis (se figur 4 og 5).

Det meste av lyngen er gammel, og det er stort behov for å forynge lyngen på begge holmene. I kystlynghei anbefales en rotasjonssyklus på 15-20 år mellom hver gang et område svis. Da kan en svi omkring 5-10% hvert år. Dette området er ikke brent på lang tid. En må derfor gjøre seg erfaringer med

hvordan lyngen forynges etter sviing og hvordan dyra beiter på lyngen før en kan vite hvor lang rotasjonssyklus som er passe i dette området, og før en kan legge planer for hvordan en svir videre. Beitetrykket i årene framover og om det beites høst/vinter vil også virke inn på hvor raskt røsslyngen når moden fase (20-30 cm høy) og når en bør svi samme felt på nytt.

Siden det meste av lyngen er gammel kan det være aktuelt å svi av lyngen noe raskere enn en vanligvis gjør for raskere å få opp lyng i byggefasen. Det kan også være hensiktsmessig å svi i et par ulike områder og vente en sesong før en setter på dyr. Da vil lyng og andre vekster få tid til å spire skikkelig før beitedyr kommer på. Dyra vil søke mot nysvidde områder når det er lite annet å beite og slike felt kan få et stort press og svekkes dersom de beites første sommer og vinter.

Jordsmonnet er mange steder veldig skrint. Det er derfor viktig å ikke ha for intensive branner for å unngå brann i humuslaget og jorderosjon/vinderosjon. Begge holmene er utsatt for økt jorderosjon etter lyngsviing pga. vind. Det kan derfor ta litt ekstra tid med å etablere lyngvegetasjon igjen etter brenning.

Etter brenning i gammel lynghei, kan det bli behov for å følge opp brannflater som har mye gammel lyng med forvæda kvister som ikke brenner skikkelig opp, og i områder som har tykt mose og strølag hvor lyng ikke spirer så godt. I slike områder kan det være effektivt å gå over å svi på nytt et par år etter første brann dersom det har vært god tørke. Erfaringer har vist at lyngen kan spire raskere, men det bør følges med på og vurderes underveis.

Styrmannsholmen:

- Det vil være enklest å starte i vestre og søndre del, lengst unna bygningene. Her vil det være noe behov for å rydde einer og andre busker (>1 m) før en kan svi. En kan f.eks. starte med å svi til sammen opptil 4-5 daa (brutto areal), spredt i ulike felt. Topografien gjør at det blir mest punktsviing (dvs. mindre netto lyngareal). Myrområder med gammel røsslyng kan svis på frossen mark.
- Når en fortsetter å svi, kan det være realistisk å få svidd annen hvert år (avhengig av sviforhold). Det vil være avhengig av regenereringen av lyngen, sviforhold og hvor mye en får ryddet før en kan svi. En kan ha som et gjennomsnittstall å svi i snitt ca. 3 daa per år (brutto).
- I den østre og nordre delen er det behov for mer omfattende ryddetiltak før en kan svi. Dersom det blir aktuelt å svi her, må en ta hensyn til bygninger og evt. sikre dem ved å rydde branngater før det svis.
- Størrelsen på sviflatene vil naturlig variere og være nokså små siden vegetasjonen følger forskenkinger som veksler med nakent berg. Spre flere sviflater på holmen og det anbefales å vente med å svi en naboflate på 3-5 år, men praktiske hensyn vil styre dette.

Det kan være et alternativ å starte opp med beite i sommerhalvåret og svi flere mindre områder før en eventuelt forsøker beite sein høst (vinter ikke aktuelt). Da vil en ha tid til å få opp frisk lyng i byggefasen.

Larsholmen:

- Det kreves en del rydding før en kan svi. Holmen kan svis av i f.eks. 2-4 omganger med noen år imellom.
- Det vil være enklest å starte og rydde og svi i søndre del. Svi gjerne et år eller to før en setter på beitedyr for å unngå stor slitasje i brannfelt.
- I nordre del kreves større ryddetiltak før en kan svi. La et område med de eldste trærne (bl.a. bjørk) stå tilbake som ly.

- Siden Larsholmen er en liten holme uten bygninger og fare for at lyngsviing kommer ut av kontroll, kan det være et bra sted å starte lyngbrenning for å få erfaring med revegetering og forynging av lyngen, samt praktisk erfaring. Men en bør ha plan for beite før en svir.

Det vil være en fordel å samarbeide med brannvesenet ved brennetiltak og eventuelt ha et lyngbrennekurs med erfarne folk. Det er først og fremst rundt hyttene og bygningene på Styrmannsholmen i nordre og østre del hvor en bør rydde eller svi branngater. Det er nasjonalparkforvalter i samarbeid med SNO som har ansvaret for lyngsviingen. For retningslinjer ved brenning se vedlegg 2.

Arealer og årstall for sviing bør log-føres og tegnes inn på kart. Da er det enklere å følge med på når det er på tide å svi på nytt.

KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Antall daa og kostnad per daa	Kontroll (år)
<p>Tiltak sviing: Ingen planlagte svtiltak.</p> <p><u>Styrmannsholmen:</u> Potensielt 42 daa svibart areal etter rydding. I snitt ca. 3 daa per år.</p> <p><u>Larsholmen:</u> Potensielt ca. 8 daa svibart areal etter rydding.</p>			
<p>Utstysbehov knyttet til sviing: Det er behov for brannsikre kjeledresser evt. klær av bomull/ull, brannvifter og gassbrennere. Det anbefales å få innleid hjelp til lyngbrenning evt. i kombinasjon med lyngbrennekurs.</p>			

4.4.3 Planlagte restaureringstiltak

Beskrivelse av planlagte restaureringstiltak:

1. Det er behov for å rydde trær og busker på begge holmene før en kan svi overalt. Styrmannsholmen har 5,6 daa og Larsholmen 2,6 daa med småskog/kratt (se figur 4 og 5). I tillegg er det enkeltstående trær og spesielt opprette einerbusker som står spredt på holmene og bør ryddes bort før en svir.
 - Rydding er aktuelt å gjøre i en eller et fåtall operasjoner av innleid firma. Prioriter gjerne områder som ikke krever mye ryddeinnsats for å lette sviing, slik som enkeltstående trær og busker. Deretter mer krevende felt. Prioriter gjerne å rydde furu og gran.
 - Sett igjen enkelte treklynger og busker til ly, men sørg også for at de tynnes/åpnes opp og blir tilgjengelige for dyra (f.eks. fuktdrag med bl.a. gamle viere nordvest på Styrmannsholmen og felt med gamle bjørk på Larsholmen, se gammelt flyfoto fig. 3).
 - Erfaringer har vist at dersom en kapper einer lavt året før en svir, får den tørke og brenner lettere opp. Det kan også bli behov for å rydde einer som ikke brenner skikkelig opp etter lyngsviing.
 - Osp står sammen med tette vierkratt. En kan ringbarke osp og hogge den etter 3. sommeren for å unngå renninger. Skjær et minst fem cm bredt bånd rundt treet nedenfor den nederste greina. Det er viktig at snittet er så dypt at all barken forsvinner, lettest om våren. Småosp kan kuttes 1m over bakken og ryddes vekk ved rota året etter (samme effekt som ringbarking).

- Det vil være bra og spare en variert buskflora med spesielt viere, blomstrende busker og trær både som variasjon i beitetilgang og som variasjon i biomangfold med plante- og dyreliv. Spesielt i skorter og klover og ned mot strandsonen.
- Det bør stubbes lavt, alt virke og kvistavfall må samles i hauger på faste bålplasser og brennes helst på frossen mark og unngå myr og bart fjell.
- Myr over fastmatte på Styrmannsholmen er tilgrodd med grov røsslyng som gir dårlig beite, og bør svis samtidig med annen lyngsviing, slik at en får tilbake gras og halvgras og sikrer dominans av torvmoser i bunnsjiktet. Når en svir over frossen mark, skades ikke torvlaget.

2. På Styrmannsholmen kan det bli aktuelt å slå takrør i sumpområder og evt. myr/fukthei siden sviing og beite antagelig ikke er nok for å holde den nede, ca. 1,3 daa (figur 4), alt av takrør er ikke med i figuren. Det anbefales å vente til en er i gang med lyngbrenning og en har satt på beitedyr for å se hvor det er mest praktisk og størst behov for å slå takrør et par ganger i sesongen for å redusere bestandene. Der det er sump/for vått vil beitedyr uansett ikke beite og manuell rydding må til for å hindre gjengroing. Slått et par ganger i sesongen (første slått før blomstring) over flere år vil kunne redusere takrørbestander. Alt avfall må samles sammen i dunger så raskt som mulig og evt. brennes opp. Dersom det ikke skal beites på holmen, kan det likevel slås takrør og ryddes vegetasjon rundt helofyttsummer for å hindre gjengroing, men da må det være en plan for å følge opp med årlig slått framover.

KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Antall daa og kostnad per daa	Kontroll (år)
Spesifikke restaureringstiltak: Ingen konkrete planer per i dag.			
1. Rydde trær og busker over noen år på begge holmene.		Styrmannsholmen 5,6 daa Larsholmen 2,6 daa	
2. Slå takrør 2 ganger i sesongen og fjerne avfall på Styrmannsholmen over min. 3-5 år.		Ca. 1,3 daa	
Utstysrbehov knyttet til rydding/slått/fjerning av problemarter: Til rydding trengs motorsag, ryddesag og verneutstyr til rydding.			

4.4.4 Andre planlagte skjøtselstiltak

ANDRE AKTUELLE SKJØTSELSTILTAK			
Beskrivelse av andre tiltak, ut over restaurering, sviing og beiting: Rynkerose som står i strandsonen på begge holmene bør bekjempes før de sprer seg ytterligere (se figur 4 og 5). Det vil være aktuelt med sprøyting med glyfosat i kombinasjon med fjerning av alle døde plantedeler og nye skudd året etter som tas med i sekker til destruering. Vil inngå i årlig bekjemping i nasjonalparken. Vinterkarse står i nordøst på Styrmannsholmen og er foreløpig ikke noe problem. En kan vurdere behovet.			
KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Antall daa og kostnad per daa	Kontroll (år)

Tiltak: Fjerne fremmede arter. - Rynkerose på Larsholmen og Styrmannsholmen (samkjøres med bekjemping øvrige steder i np). - Luke vinterkarse før blomstring på Styrmannsholmen.			
UTSTYRSBEHOV Ryddesag, sprøytemiddel og sprøyteutstyr.			
Annet:			

4.5 Oppfølging av skjøtselsplanen

OPPFØLGING
Skjøtselsplanen skal evalueres innen x år etter oppstart: Foreslår å evaluere planen 5-7 år etter at tiltak er satt i gang for å evaluere effektene og eventuelt justere tiltak.
Oppfølging av bevaringsmål: Årlige tilsyn: - Beitetrykk bør evalueres kontinuerlig, nedbeiting av vegetasjonen og god dyrevelferd. - Revegetering og forynging av lyng bør evalueres årlig de første årene etter en starter opp lyngsviing. - Eventuell slitasje fra beitedyr eller jord-/vinderosjon i nybrente felt. Overvåking hvert 5. år: - Tilstanden i kystlyngheia på de to holmene. Foreslår å bruke strukturert befarig i oppmålte/definerte områder før tiltak og 5 år etter oppstart. Andel gammel lyng og andel gjengroingsarter som einer, krekling og takrør. Forekomst/andel av lyng i pionerfase og byggefase (ca. 6-12(15) år gammel lyng). Andel av småskog, kratt og busker. Forekomst av fremmede arter. Referanseverdier og intervall for god/middels/dårlig tilstand defineres på forhånd. - Bilder på faste fotostandpunkt bør brukes på bevaringsmål om å fjerne eller redusere problemarter eller gjengroing (se kap. 8, eksempler på bilder med koordinater).
Behov for registrering av spesifikke naturtyper og/eller artsgrupper: Alle individer av rynkerose bør fanges opp fra start av bekjemping og jevnlig.
Nylig gjennomførte eller påbegynte tiltak som er finansiert: Nei.
ANSVAR
Person(-er) som har ansvar for iverksettelse av skjøtselsplanen: Nasjonalparkforvalter Morten Johannessen. Eventuelt dyreeiere. Ansvar for å følge opp tilstanden: Nasjonalparkforvalter i samarbeid med SNO.

4.6 Dokumentasjon/tiltaksliste

Alle typer skjøtselstiltak og restaurering/ryddetiltak kan dokumenteres både i en tiltakslog og i digitale kart. En kan for eksempel bruke kartløsninger hvor polygon (sviflater/rydding) kan tegnes inn og lagres og areal beregnes, filer fra håndholdt GPS kan lastes opp.

En samla oversikt med notater om tiltakene vil gjøre det lettere å ha oversikt og sammenstille erfaringene når planen skal revideres, vurdere effekter av tiltak og justeringer i videre planer.

Tiltak	Delområde	Prioritet	År (tidsramme)	Gjennomført
Beite med småfe. Styrmannsholmen fra tidlig vår og utover høst. Larsholmen i perioder av året avhengig av tilvekst på lyng.	Begge holmer	1	Årlig	
Rydde trær, busker og kratt	Begge holmer	1		
Svi lyng	Begge holmer	1	Regelmessig	
Kartlegge og fjerne rynkerose	Begge holmer	1	Årlig	
Kartlegge og fjerne vinterkarse	Styrmannsholmen	2		
Slått av takrør 2x i sesongen	Styrmannsholmen	2		
Tilsyn beitetrykk	Begge holmer	1	Jevnlig i beitesesongen	
Tilsyn revegetering lyng og jorderosjon	Begge holmer	1	Årlig/deretter ved behov	
Fastsette metoder og starte opp overvåking av bevaringsmålene (Strukturert befarings og fotostandpunkt)	Begge holmer	1	Før oppstart	
Utarbeide referanseverdier og intervall for tilstand (bevaringsmålene).	Begge holmer	1	Før oppstart	
Vurdere tilstand, effekter av skjøtsel og restaurering	Begge holmer		Etter 5 år	
Evaluere og revidere planen			Etter 5-7 år	

5. Detaljert beskrivelse av naturtypene på lokaliteten.

5.1 Styrmannsholmen: kystlynghei

SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)						
Navn på lokaliteten: Styrmannsholmen		Kommune: Kragerø		Områdenr.:		
ID i naturbase: BN00089932		Registrert i felt av: Anders Thylen		Dato: 14.08.2013	Areal: 52,1 daa	
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige): Thylén, A. 2013. Kartlegging av naturtyper i planområde for Jomfruland nasjonalpark, Kragerø, Telemark. BioFokusrapport 2013-39				Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:		
Hovednaturtype (% andel fordeling): Kystlynghei (T34) - 50 %			Grunntyper etter NiN, M1:5000 (% andel fordeling): Fattige kystlyngheier (T34-C-2), 40 % Intermediære kystlyngheier (T34-C-4), 10% Tørkeutsatte litt kalkfattige og svakt intermediære berg, bergvegger og knauser (T1-C-4), 40% Kalkfattig strandberg (T6-C-1), 5% Resten: Litt kalkfattige og svakt intermediære myrflater (V1-C-2), Litt kalkfattig og intermediær helofyttsump (L4-C-2), Littoralbasseng (M9-C-1)			
Tilleggsnaturtyper/mosaikk (% andel fordeling): Nakent berg (T1) - 40 % Strandberg (T6) - 5 % Resten: Åpen jordvannsumyr (V1), Helofytt ferskvannssump (L4), Littoralbasseng (M9)			Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.): Bilder i kap. 8.			
Verdi (A, B, C): B						
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11):						
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):		Vegetasjonstyper:
< 20 m	x	God		Slått		
20-50 m		Svak		Beite		
50-100		Ingen	x	Pløying		
>100 m		Gjengrodd		Gjødsling		
		Dårlig		Lauving		
				Torvtekt		
				Brenning		
				Park/hagestell		

OMRÅDEBESKRIVELSE (For naturbase og som grunnlag for skjøtelsesplanen)
<p>Innledning: Lokaliteten er kartlagt 14.08.2013 av BioFokus ved Anders Thylén, i forbindelse med oppstart av planarbeid for Jomfruland nasjonalpark.</p>
<p>Beliggenhet og naturgrunnlag: Lokaliteten utgjør store deler av øya Styrmannsholmen, på østsiden av Portør, sør i Kragerø kommune. Berggrunnen består av diorittisk gneis. Det er mye blanke svaberg og ellers grunnlendte løsmasser og torv i forsenkninger. Avgrensningen er gjort ved å inkludere areal med noe jordsmonn (lynghei) og forekomst av littoralbassenger, mens areal med nakent berg i stor grad er holdt utenfor.</p>
<p>Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper: Naturtypen er kartlagt som kystlynghei, grunnet stor utbredelse av røsslyngdominert vegetasjon. Sammen med røsslyng dominerer blokkebær, krekling og lavvokst einer. Spesielt i sørvestre del er det innslag av små littoralbassenger ovenfor tidevannssonen. Noe våtmark med takrør og myrpartier inngår, samt små strandengsfragmenter.</p>
<p>Artsmangfold: I og i kanten av littoralbassengene vokser klourt, skjoldbærer, hesterumpe og flotgras. I strandeng vokser småengkall, strandkryp og fjæresalauk, og på enkelte tørre grasflekker ble det funnet engtjæreblom og engknoppurt. På strandberg vokser kystbergknapp. Den relativt varierte naturen med vannpytter, urter og varmt fjell vurderes å gi et visst potensial for invertebrater, bl.a. sommerfugler. Svalestjert ble observert i området, likeså steinskvett og skjærpiplerke.</p>
<p>Bruk, tilstand og påvirkning: Det er flere hytter på øya, hvorav et par er innenfor avgrensningen. Kratt av løvtrær og ungfuru forekommer spredt i lyngheien, som likevel i hovedsak har karakter av åpen hei. Mest sannsynlig har det vært kystlyngheibruk her tidligere med brenning og beite, men øya ser ikke ut til å ha vært beitet de siste par årene.</p>
<p>Fremmede arter: Det ble ikke funnet fremmede arter i området.</p>
<p>Kulturminner:</p>
<p>Skjøtsel og hensyn: Beiting bør gjeninnføres. Lyngen bør svis av ca. hvert 10. år. Evt. bør en fjerne noe gran og kratt i forbindelse med oppstart av beiting.</p>
<p>Del av helhetlig landskap: Flere av øyene i området har vært beitet og kanskje brent, men har dårligere utviklet lynghei.</p>
<p>Verdibegrunnelse: Kalkfattig lynghei med innslag av andre naturtyper og -elementer. I henhold til utkast til faktaark får lokaliteten lav score på rødlistearter og størrelse, og middels på tilstand. Samlet sett gir dette verdi som viktig (B-verdi). Verdien understøttes av forekomster av mange små littoralbassenger.</p>
<p>Merknad: Rynkerose ved stein og grusstrand (2021).</p>

5.2 Larsholmen: Kystlynghei

SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)						
Navn på lokaliteten: Larsholmen		Kommune: Kragerø		Områdenr.:		
ID i naturbase: BN00089929		Registrert i felt av: Anders Thylén		Dato: 14.08.2013	Areal: 9,8 daa	
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige): Thylén, A. 2013. Kartlegging av naturtyper i planområde for Jomfruland nasjonalpark, Kragerø, Telemark. BioFokusrapport 2013-39.				Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:		
Hovednaturtype (% andel fordeling): Kystlynghei (T34) - 60 % Tilleggsnaturtyper/mosaikk (% andel fordeling): Nakent berg (T1) - 40 %			Grunntyper etter NiN, M1:5000 (% andel fordeling): Kalkfattige kystlyngheier (T34-C-2), 50 % Intermediære kystlyngheier (T34-C-4), 10 % Tørkeutsatte litt kalkfattige og svakt intermediære berg, bergvegger og knauser (T1-C-4), 40 %			
Verdi (A, B, C): C			Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.): Bilder i kap. 8.			
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11):						
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):		Vegetasjonstyper:
< 20 m	x	God		Slått		
20-50 m		Svak		Beite		
50-100		Ingen	x	Pløying		
>100 m		Gjengrodd		Gjødsling		
		Dårlig		Lauving		
				Torvtekt		
				Brenning		
				Park/hagestell		

OMRÅDEBESKRIVELSE (For naturbase og som grunnlag for skjøtelsesplanen)
<p>Innledning: Lokaliteten er kartlagt 14.08.2013 av BioFokus ved Anders Thylén, i forbindelse med oppstart av planarbeid for Jomfruland nasjonalpark.</p>
<p>Beliggenhet og naturgrunnlag: Lokaliteten ligger på øya Larsholmen, på østsiden av Portør, sør i Kragerø kommune. Berggrunnen består av diorittisk gneis. Det er mye blanke svaberg og ellers grunnlendte løsmasser og torv i forsenkninger.</p>
<p>Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper: Naturtypen er registrert som kystlynghei. Det er omvekslende grunnlendte partier med tørr lynghei og områder med fuktig lynghei, de senere med overgang mot myr. Vegetasjonen er hovedsakelig åpen med spredte busker, men det finnes også en del tettere kratt av busker og småtrær. Vind- og saltpåvirkning gjør at vedplantene får et lavt og krypende preg. Blant buskene dominerer einer og bjørk, men her finnes også rogn, krypende gran, eik, ørevier, vivendel, pors og bjørnebær. I den tørre lyngheien dominerer røsslyng, krekling og smyle. I overganger mot svaberg vokser tiriltunge, smørbukk og skjermesveve. I den fuktige heien vokser duskull, klokkelyng, gråstarr, kornstarr, og i våte partier kattehale og melkerot. Grønnstarr ble også funnet.</p>
<p>Artsmangfold: Vegetasjonen er fattig og karplantefloraen består av alminnelige arter.</p>
<p>Bruk, tilstand og påvirkning: Øya ser ikke ut til å ha vært beitet de siste par årene, men det er foreløpig ikke veldig mye gjengroing. Mest sannsynlig har det vært kystlyngheibruk her tidligere med brenning og beite.</p>
<p>Fremmede arter: Det er ikke funnet fremmede arter i lokaliteten.</p>
<p>Kulturminner:</p>
<p>Skjøtsel og hensyn: Beiting bør gjeninnføres. Lyngen bør svis av ca hvert 10. år. Evt bør en fjerne noe gran og kratt i forbindelse med oppstart av beiting.</p>
<p>Del av helhetlig landskap: På Styrmannsholmen nært inntil er det registrert en større lokalitet med kystlynghei. Ellers har nok flere av øyene vært beitet og kanskje brent, men med dårligere utviklet lynghei.</p>
<p>Verdibegrunnelse: Lokaliteten vurderes som lokalt viktig (C-verdi), fordi den iht. utkast til faktaark for kystlynghei scorer lavt på størrelse (på grensen for å plukkes ut som lokalitet) og lavt til middels på tilstand (noe gjengroingspreg, men uten påvirkning av fremmedarter). Det er ikke funnet rødlistearter eller andre forvaltningsinteressante arter.</p>
<p>Merknad: Rynkerose utenfor lokaliteten ved stein og grusstrand.</p>

6. Kilder

Artsdatabanken 2018a. Fremmedartslista 2018. Artsdatabanken, Trondheim.

Artsdatabanken 2018b. Norsk rødliste for naturtyper 2018. Artsdatabanken, Trondheim.

Artsdatabanken 2021. Norsk rødliste for arter 2021. Artsdatabanken, Trondheim.

artskart.artsdatabanken, 28.3.2022. Funndata fra: BioFokus, Norsk botanisk forening, Naturhistorisk Museum - UiO, BioFokus. Nedlasta fra Artskart.

Bratli, H., Halvorsen, R., Bryn, A., Arnesen, G., Bendiksen, E., Jordal, J. B. et al. (2017). Dokumentasjon av NiN versjon 2.1 tilrettelagt for praktisk naturkartlegging i målestokk 1:5000. Natur i Norge, Artikkel 8 (versjon 2.1.2).

Kaland, P. E. og Kvamme, M. 2013. Kystlyngheiene i Norge – kunnskapsstatus og beskrivelse av 23 referanseområder. – Miljødirektoratet, rapport M23-2013. 104 s.

<http://www.miljodirektoratet.no/Documents/publikasjoner/M23/M23.pdf>

Miljødirektoratet 2015. Veileder for kartlegging, verdisetting og forvaltning av naturtyper på land og i ferskvann. Utkast til faktaark 2015 – Kulturmark. Versjon 7. august 2015.

ngu.no/kart/berggrunn, <https://geo.ngu.no/kart/berggrunn/> Norges geologiske undersøkelse, berg-grunnskart N50, hentet 28.3.2022

Norderhaug, A., Austad, I., Hauge, L. & Kvamme, M., 1999. Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker. Landbruksforlaget. 252 s.

Styret for Jomfruland nasjonalpark 2019. Forvaltningsplan Jomfruland nasjonalpark og Stråholmen landskapsvernområde. 135 s. [Godkjent-forvaltningsplan-juli-2019.pdf \(jomfrulandnasjonalpark.no\)](#)

Thylén, A. 2013. Kartlegging av naturtyper i planområde for Jomfruland nasjonalpark, Kragerø, Telemark. BioFokus-rapport 2013-39.

Thylén, A. 2014. Utredningsområde for Jomfruland nasjonalpark - sammenstilling av naturverdier på land. BioFokus-rapport 2014-14. 37 s. [Microsoft Word - Jomfruland nasjonalpark rapport revidert 11.08.2014 \(biofokus.no\)](#)

Muntlige kilder

Erling Ballestad

Fred Pedersen

7. Ortofoto/kart

Figur 6. Fotostandpunkt på Styrmannsholmen og Larsholmen er merket av på flyfoto F1 - F12. Røde prikker: rynkerose, hvit prikk: vinterkarse. UTM koordinatene er notert nedenfor og under bilder i kap. 8. Kart bearbeidet i QGIS. © Norge i bilder 2020.

Koordinator UTM 32N:

Styrmannsholmen

Rynkerose: Ø525458, N6518424
Vinterkarse: Ø525496, N6518404
F1: Ø525356, N6518240
F2: Ø525226, N6518248
F3: Ø525485, N6518313
F4: Ø52565, N6518335
F5: Ø525451, N6518384
F6: Ø525543, N6518422

Larsholmen

Rynkerose: Ø524802, N6517715
F7: Ø524777, N6517749
F8: Ø524769, N651770
F9: Ø524729, N6517741
F10: Ø524747, N6517707
F11: Ø524763, N6517682
F12: Ø524842, N6517683

8. Bilder

Styrmannsholmen

Figur 7. Søndre del av Styrmannsholmen. Foto mot øst 6.8.2021. Fotostandpunkt 4: UTM 32N Ø52565, N6518335.

Figur 8. Den søndre delen krever minst rydding før en kan svi lyng. Fuktig kystlynghei og myr med takrør kan svis med frost i bakken. Slike flate drag ble slått eller dyrket poteter i tidligere, jf. muntlige opplysninger. Foto mot nord 6.8.2021. Fotostandpunkt 1: UTM32N Ø525356, N6518240.

Figur 9. Flere steder, slik som her i sørøst, tar einer, krekling og takrør over for røsslyngen. Trær og oppreiste busker som gran og store einer, bør ryddes bort før en svir. Foto 6.8.2021. Fotostandpunkt 3: UTM 32N Ø525485, N6518313.

Figur 10. Sør på holmen er det flere littoralbasseng over tidevannssonen med en variert sumpflora rundt, bl.a. kattehale, klourt, sverdlilje og slyngsøtvier. Fotostandpunkt 2: Ø525226, N6518248.

Figur 11. Det kreves en god del rydding på den østre og nordre delen av holmen før det er mulig å svi gammel lyng. Hensynet til bygninger kan gjøre at det ikke blir aktuelt å svi her. Foto fra øst mot vest. Fotostandpunkt 5: UTM 32N Ø525451, N6518384.

Figur 12. Øst på Styrmannsholmen tatt mot vest. Det er viktig å sikre med rydding av branngater og planlegge hvor branner skal stoppe særlig i forhold til bygninger, og svi små felt av gangen etter rydding. Foto 6.8.2021. Fotostandpunkt 6: UTM 32N Ø525543, N6518422.

Figur 13. Område i nord som må ryddes før en svir. Foto mot øst 6.8.2021.

Figur 14. I østre del av holmen er det flere parti med tett tilgroing med bl.a. vierarter i fuktområder. Områder som skal fungere som ly bør tynnes. Foto 6.8.2021.

Larsholmen

Figur 15. Sør på Larsholmen. Foto mot sør 6.8.2021. Fotostandpunkt 10. UTM 32N Ø524747, N6517707.

Figur 16. Gammel lyng veksler med nakent berg sør på holmen hvor det er behov for rydding av enkelte buskklynger. Foto mot nord 6.8.2021. Fotostandpunkt 11: UTM 32N Ø524763, N6517682.

Figur 17. Nordøstsiden hvor gjengroingen har kommet lengst. Foto mot nord 6.8.2022. Fotostandpunkt 7: UTM 32N Ø524777, N6517749.

Figur 18. Røsslyng er så gammel at den degenerer, nye rotskudd kommer opp i åpninger, men furu gran, bjørk og viere tar gradvis over. Foto på nordøstsiden 6.8.2021. Fotostandpunkt 8: UTM 32N Ø524769, N651770 .

Figur 19. Nordre del av Larsholmen er mest tilgrodd (sein gjengroingsfase) og det kreves nokså stor ryddeinnsats for å gjenskape kystlynghei. Foto mot nord 6.8.2021. Fotostandpunkt 9: UTM 32N Ø524729, N6517741.

Foto 20. Sør på holmen er det mye nakent berg med flere smådammer. Foto mot nord 6.8.2021. Fotostandpunkt 12: UTM32 Ø524842, N6517683.

Figur 21. Rynkerose (venstre) står enkelte steder i strandsonen (UTM 32N Ø524802, N6517715). Røsslyngen (høyre) er flere steder brun trolig av frostskeer som lettere skjer når den blir gammel og svekket.

Alle foto inkl. forsiden (Styrmannsholmen) K. Ekelund.

9. Artsliste

Artslister for Styrmannsholmen og Larsholmen fra befaring 6.8.2021, ikke fullstendige lister. I tillegg finnes funn i Artskart.

Larsholmen:

I kystlynghei: blokkebær, bitterbergknapp, bringebær, bjørnebær, einer, fuglevikke, følblom, gåsemure, gullris, klokkelyng, krekling, krypkvein, kornstarr, nyperoser, pors, prikkperikum, tyttebær, skjermesveve, rødsvingel, røsslyng slåttestarr, sauesvingel, stemorsblomst, småsyre, stjernestarr, tepperot, tiriltunge, vivendel og ørevier.

I strandsonen: brei dunkjevle, fjørekoll, fjæresauløk, kattehale, klengemaure, kystbergknapp, knappsiv melkerot, mjødurt, strandbalderbrå, sisselrot, smørbukk, strandkvann, strandsmelle, slyngsøtevier, sverdlilje, strandstjerne, strandkryp, skogmarimjelle, takrør, tangmelde, vassarve.

Treslag: Furu, bjørk, rogn, gran, osp, kirsebær.

Fremmede arter: Rynkerose.

Styrmannsholmen:

I kystlynghei og/eller åpen grunnlendt mark: blokkebær, blåtopp, duskull, einer, engknoppurt, fredløs, gåsemure, hundekvein, knappsiv, klokkelyng, krekling, kornstarr, nyperoser pors, rome, rundsoldogg, skjermesveve, røsslyng, småengkall, snerprørkvein, sølvmure, tiriltunge, tyttebær, tepperot, trollhegg, ørevier.

I strandsonen/littoralbasseng: brei dunkjevle, flotgras, hesterumpe, kattehale, klourt, mjødurt, melkerot, myrhatt, pors, sverdlilje, strandbalderbrå, strandkvann, strandsmelle, syre, takrør.

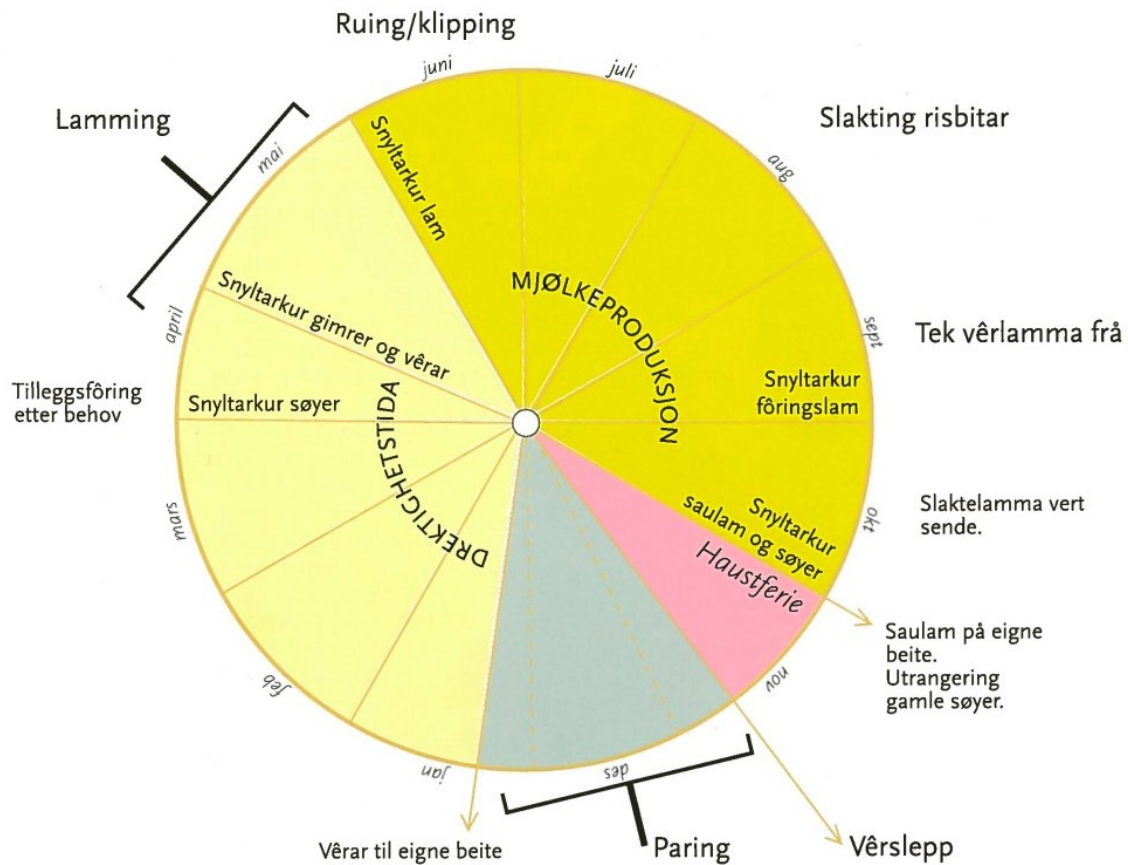
Treslag: Bjørk, gran, rogn, osp, furu, kirsebær, korsved, eik, selje.

Fremmede arter: Rynkerose, vinterkarse.

Vedlegg 1: Eksempel på villsaudrift gjennom året fra Grøneng (Sogn og Fjordane).

Kilde: Villsauboka Buer, H. 2011. Villsauboka. Selja Forlag, Florø.

Kommentar: Denne modellen har en noe høy bruk av parasittbehandling. Merk at parasittbehandling og behandling mot utøy (flått og sauekrabbe) må vurderes lokalt.

SNO-retningslinjer for lyngbrenning

Til: Ansatte i SNO og tjenesteytere

Fra: SNO-sentralt

Dato: Gjeldende fra 2011

Mange verneområder langs kysten innehar store areal med kystlynghei. Dette er en menneskeskapt naturtype som er avhengig av bruk for å bestå. Hvis bruken opphører, vil områdene gro til med busker og trær. Fremmede arter som bergfuru og/eller sitkagran har også blitt plantet mange steder, og er i dag i full spredning. Lyngbrenning er en rask og kostnadseffektiv måte å skjømte kystlyngheia på. Målet er å få fram en mosaikk av vegetasjonsflater med røsslynghei i ulike alder. Da vil heia få størst variasjon og vil også få best fôrverdi. Lyngbrenning i kombinasjon med beiting er den beste måten å skjømte lynghei på. Hvis det i lyngheia er stort oppslag av busker og trær bør dette ryddes før man brenner. Men man kan med fordel la noe stå igjen da treklynger kan brukes som skjul for dyra og beite. Antall år mellom lyngbrenninger kan variere (fra åtte år til over 20 år). Sjekk røsslyngtilstanden; gammel og grov lyng bør brennes, men vær klar over at regenereringa etter brann kan ta noen år og det er viktig å følge med på dette slik at ikke all røsslyng brennes før ny kommer tilbake. Det beste er å brenne FØR mosemattene får mulighet til å bli heldekkende. Husk fotodokumentasjon før, under og etter arbeidet.

Før brenning

- Skjøtselshjemmel gjennom verneforskrift eller NML § 47, og bestilling fra forvaltningsmyndigheten skal foreligge
- Det er kommunen som er myndighet vedrørende åpen brenning. Åpen brenning er bare tillatt dersom kommunen har åpnet opp for dette gjennom "Forskrift om åpen brenning og brenning av avfall i småovner". Sjekk om kommunen har åpnet opp for dette. I motsatt fall må det søkes dispensasjon fra forbudet
- Stedlig politi skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning
- Brannvesenet skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning
- Naboer og grunneier skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning
- Ha en plan for hvordan brannen kan slukkes

- Planlegg godt hvor det skal brennes – en mosaikkstruktur mellom brente og ubrente flater er å foretrekke. Finnes det naturlige avslutningslinjer (som stier, myrkanter eller tjern) eller må det brennes branngater? Ei branngate bør ha en bredde på 5-6 m
- Brenn alltid mens jorda er fuktig eller det er tele i jorda (sein høst til tidlig vår fram til seinest 15. april)
- Ta hensyn til fugl. Brenningen bør skje før hekketiden. I de sørligste delene av kysten er ærfugl og grågås vanligvis i gang med hekking i mars måned, og brenning i slike områder bør derfor være avsluttet innen 15. mars
- Ta hensyn til fornminner og kulturminner

Under brenning

- Brenn bare under gunstige værforhold; laber bris er passe vindstyrke
- Vanligvis brenner man med vinden
- Ha godt med mannskap og slukkeutstyr (brannvifter, spader med lange skaft, snøskufler etc.)
- Brannen kan startes med en propanblåselampe. Det er en fordel å tenne på flere steder slik at det danner seg en brannfront
- Ved slukking; vær bak flammene og slukk brannen fra kilden. Slukk brannen på bakketoppen. Da mister flammene noe av kraften og er lettere å slukke
- Bruk arbeidsklær av bomull eller ull, kraftige støvler, lue og arbeidshansker

Etter brenning

- Gå aldri fra et område hvor det fortsatt kommer røyk. Forsikre deg om at brannen er godt slukket
- Ha beredskap ved behov for etterslukking
- Få inn på kart hvilke områder som er brent og når de er brent
- Stedlig politi skal alltid varsles etter at brenningen er avsluttet
- Brannvesenet skal alltid varsles etter at brenningen er avsluttet
- Naboer og grunneier skal alltid varsles og etter at brenningen er avsluttet